

Ida Mathilde Brudeset Remen

Ungdoms opplevelse av skolepress

**En kvantitativ studie av sammenhengen mellom ungdoms
landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress**

**Masteroppgave i barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en utrolig lærerik prosess. Det har vært både oppturer og nedturer i skriveprosessen, og nå er jeg endelig i mål!

Jeg ønsker å takke veilederen min, Mira Aaboen Sletten, for verdifulle tilbakemeldinger og for å holde meg på rett spor i skriveprosessen. I tillegg vil jeg takke for et svært lærerikt UngData-verksted samt skriveseminar.

Takk til NOVA for at jeg har fått låne materiale til å besvare problemstillingen, og ikke minst takk til ungdommene som har svart på spørreskjema som er anvendt i analysene.

Takk til medstudenter som har kommet med innspill til oppgaven, og for samtaler om både fag og annet gjennom studietiden. Takk til samboer, familie og venner for oppmuntring og uvurderlig støtte gjennom studietiden og i arbeidet med masteroppgaven, i tillegg til å komme med innspill og å lese korrektur.

Oslo, Mai 2021

Ida Mathilde Brudeset Remen

Innholdsfortegnelse

Kappe

<i>Innledning .....</i>	1
<i>Tema og struktur for oppgaven .....</i>	1
<i>Samfunns-, forsknings- og barnevernfaglig relevans .....</i>	1
<i>Problemstilling .....</i>	2
<i>Tidligere forskning på feltet .....</i>	3
<i>Skolepress .....</i>	3
<i>Foreldres betydning i utdanning .....</i>	4
<i>Ungdom med innvandrerbakgrunn i skolen .....</i>	5
<i>Teoretisk rammeverk .....</i>	6
<i>James Coleman om sosial kapital .....</i>	6
<i>Bronfenbrenners økologiske modell .....</i>	7
<i>Metode og data .....</i>	8
<i>Etiske vurderinger .....</i>	10
<i>Variabler i undersøkelsen .....</i>	11
<i>Analyser .....</i>	13
<i>Funn .....</i>	14
<i>Diskusjon og avsluttende refleksjoner .....</i>	15
<i>Diskusjon av problemstilling, hvordan teori er anvendt og teoretiske implikasjoner .....</i>	15
<i>Bidrag til kunnskapsfeltet .....</i>	16
<i>Konklusjon og forslag til videre forskning .....</i>	16
<i>Litteraturliste .....</i>	18

<i>Artikkel: Ungdoms opplevelse av skolepress .....</i>	<i>1</i>
<i>Innledning .....</i>	<i>2</i>
<i>Kjønnets skolepress .....</i>	<i>3</i>
<i>Innvandrerdrivet .....</i>	<i>4</i>
<i>Problemstilling og forskningsspørsmål .....</i>	<i>6</i>
<i>Datagrunnlag .....</i>	<i>7</i>
<i>Variabler .....</i>	<i>8</i>
<i>Statistisk analyse .....</i>	<i>10</i>
<i>Resultater .....</i>	<i>11</i>
<i>Oppsummering og diskusjon .....</i>	<i>17</i>
<i>Avsluttende refleksjoner og forslag til videre forskning .....</i>	<i>19</i>
<i>Litteraturliste .....</i>	<i>21</i>
<i>Vedlegg .....</i>	<i>1</i>

Innledning

Tema og struktur for oppgaven

Formålet med denne masteroppgaven er å se nærmere på sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress. Oppgaven presenteres som en empirisk studie, hvor det tas utgangspunkt i Oslo-ungdoms opplevelse av skolepress og deres landbakgrunn, og bygger på Ung i Oslo 2018-undersøkelsen (Bakken, 2018). Støtte og kontroll fra foreldre, karakterer og sosioøkonomisk status (heretter SØS) er valgt ut som sider ved ungdoms hverdagsliv som det forventes har påvirkning for deres opplevelse av skolepress, og er delvis basert på funn fra tidligere forskning (Eriksen, Bakken, Sletten & von Soest, 2017). Tidligere forskning som er funnet, tar i stor grad for seg skolepress blant ungdom generelt, og i mindre grad hvilken sammenheng det har for ungdom med innvandrerbakgrunn (Bakken, 2019; Lillejord, Børte, Ruud & Morgan, 2017). Ungdom med innvandrerbakgrunn beskrives heller som en gruppe som har et stort «driv» i skolesammenheng (Leirvik, 2016).

Oppgaven er todelt. Først foreligger en kappe hvor oppgavens tema, samfunns-, forsknings- og barnevernsfaglig relevans og problemstilling presenteres. Tidligere forskning og teori om tema fremstilles også. Til slutt presenteres metodiske overveielser, funn og diskusjon. I den andre delen av oppgaven, presenteres artikkelen som er skrevet for publisering i *Tidsskriftet Norges barnevern*. I artikkelen presenteres oppgavens empiri, analyser, tidligere forskning og diskusjon.

Samfunns-, forsknings- og barnevernfaglig relevans

Gjennom arbeid med oppgaven har det vært naturlig å undre over hvilke samfunnsmessige sider som kan virke inn på graden av press ungdom opplever i skolesammenheng, og hvorfor temaet er relevant i en samfunns- og forskningsmessig kontekst. En forventning er at både individuelle og strukturelle forhold i samfunnet påvirker ungdommens opplevelse av skolepress. Det i form av verdier, normer og holdninger i miljøet ungdommen lever i. For eksempel virker det som at både individualistiske- og gruppeorienterte verdier og holdninger kan ha påvirkning for individuelle måter å håndtere stress og press (Rugkåsa, Ylvisaker & Eide, 2017, s. 73). En annen faktor som det tenkes kan påvirke ungdoms opplevelse av skolepress, er familiens migrasjonsprosess. Å tilpasse seg et nytt hjemsted tar for mange flere år, og mange ungdommer med innvandrerbakgrunn kan oppleve at utdanning er en investering for familien (Lauglo, 2010). Kan det være at ungdom med innvandrerbakgrunn

opplever press i skolesammenheng, fordi det har betydning for flere enn dem selv? Det gir i så fall grunn til å tro at ungdoms opplevelse av skolepress er viktig å undersøke i et større perspektiv i tillegg til på individnivå. Det kan ha betydning for å forstå de overordnede strukturene i samfunnet som påvirker ungdoms stressnivå i skolesammenheng, og at det kan være ulike årsaker til ungdoms opplevelse av skolepress. Det vil være nyttig kunnskap å inneha for profesjonelle som arbeider med ungdom, som for eksempel sosialarbeidere i barnevernet.

Barnevernet følger Lov om barneverntjenester (Bvl, 1992), og i §1-1 beskrives det blant annet at barn og unge skal få nødvendig hjelp i tilfeller hvor ulike forhold kan skade barnets utvikling og helse. Et av barnevernets ansvarsområder er å bidra med råd og veiledning for å fremme levekår og utvikling (Bvl, 1992, §4-4). Kunnskap om skolepress blant ungdom kan være med på forebygging av opplevelse av press i skolesammenheng, samt kunnskap om hvilke sammenhenger dette knyttes til i ungdoms liv. Videre vil det kunne ha betydning for hva barneverntjenesten kan se etter, og hva det for eksempel må veiledes om, i familier med ungdom som opplever skolepress. Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er en gruppe i barnevernet som er overrepresentert blant de som mottar hjelpetiltak, og å undersøke nærmere om denne gruppa med ungdom opplever mye skolepress, kan bidra til å sette inn riktig tiltak der det er nødvendig (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021).

Problemstilling

Problemstillingen lyder som følger; Er det en sammenheng mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress?

Forskningsspørsmålene er formulert på følgende måte;

- Opplever ungdom med innvandrerbakgrunn skolepress i lik grad som ungdom med norsk bakgrunn?
- Er en eventuell forskjell mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i opplevelsen av skolepress like stor blant gutter og jenter?
- Kan eventuelle forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn, forklares av foreldres støtte og kontroll?

Tidligere forskning på feltet

Som nevnt innledningsvis, er det funnet begrenset med forskning som omhandler innvandrerungdoms opplevelse av skolepress i arbeidet med masteroppgaven. Artikkelen vurderes å være et bidrag til forskningsfeltet, fordi det tyder på at det er begrenset av studier som undersøker samme tema. Tidligere forskning som er funnet, har hovedsakelig tatt for seg skolepress generelt blant ungdom (Bakken, 2019; Lillejord et. al., 2017). Likevel er det en forventning om at føringer som er et resultat av ungdommens landbakgrunn, vil ha påvirkning for ungdommens utvikling, samt opplevelse av skolepress. I dette avsnittet vil tidligere forskning som omhandler *skolepress, foreldres betydning i utdanning og ungdom med innvandrerbakgrunn i skolen* presenteres.

Skolepress

Skolepress blant ungdom er en kjent tematikk blant forskere på ungdomsfeltet i dag, og en av årsakene til at skolepress har blitt et kjent forskningsfenomen, er at dette bunner i en økt forekomst av psykiske helseplager (Eriksen et. al., 2017). Flere forskere på feltet begrunner en del av stresset ungdommene opplever med større grad av vurdering i skolen. Dette kan dog ikke bekreftes, da det mangler forskning på denne hypotesen. Forskning viser likevel at jenter opplever mer press enn gutter, og i tillegg går ut med et høyere karaktersnitt enn guttene. Dermed er det ikke unaturlig å tenke at det er en sammenheng mellom vurdering i skolen og opplevelse av skolepress. En annen faktor som har fått oppmerksomhet i diskusjonen rundt ungdoms opplevelse av stress og press, er grad av individualisering i samfunnet. Det handler om at ungdommene selv er ansvarlig for egne prestasjoner og å danne sin egen fremtid (Eriksen et. al., 2017). Tidligere forskning beskriver hvordan individet er sine handlinger bevisst, og at ingen kun er offer for omstendigheter i miljøet (Aakvaag, 2008).

Begrepet press blir i faglitteraturen beskrevet som en ytre stimuli (Eriksen et al., 2017). Stress på sin side blir beskrevet som en reaksjon på dette. Det gir inntrykk av at press og stress er to begreper som hører tett sammen. Stressbegrepet blir i hverdagen gjenkjent som ulike krav og utfordringer man møter på, og hvilke reaksjoner man har på disse. Man skiller gjerne mellom «godt stress» og «negativt stress» (Samdal, Wold, Harris & Torsheim, 2017). I tilfeller hvor man er bekymret for konsekvensene av stress for ungdom, er det det negative stresset man snakker om (Eriksen et al., 2017). Det handler om en uforenelighet mellom stresset og de ressursene ungdommen har for å håndtere det. Når tidligere forskning beskriver

at ungdom utvikler psykiske helseproblemer som resultat av stress, og særlig jenter, er det naturlig å tenke at det handler om et negativt stress (Bakken et. al., 2018).

Om man ser nærmere på en psykologisk forklaring av begrepet, beskrev Lazarus og Folkman (1984, s. 21) psykologisk stress som et forhold hvor en person vurderer sitt samspill med miljøet som en overskridelse av vedkommendes ressurser, og som truer vedkommendes velbehag. I sosiologien på sin side har man vært særlig opptatt av hvordan stress er ulikt fordelt mellom sosiale grupper (Eriksen et al., 2017). Tidligere forskning beskriver hvordan den kognitive delen av stress er tydelig, men at man også må se på sider ved det sosiale miljøet som for enkelte individer vil være en sterkere stressor enn for andre. Et eksempel som nevnes er lavere sosiale lag (Eriksen et. al., 2017). I forhold til ungdoms opplevelse av skolepress, kan man dermed dra linjer til at stress handler om både individuelle psykologiske sider ved individet, men at det også kan ha sammenheng med hvilket miljø man er en del av, og hvilke sider i miljøet som oppleves som stressende.

Foreldres betydning i utdanning

Tidligere forskning viser at i barn og unges nettverk, er det familien som har størst betydning og påvirkning for hvordan de unge utvikler seg (Fyrand, 2005). Foreldre er pliktet til å sikre barnet en forsvarlig omsorg, oppdragelse og utdanning. Hjemmet og hva det inneholder av blant annet sosiale ressurser legger grunnlag for barnets liv. Tidligere forskning viser at foreldre har stor påvirkningskraft for barns valg av utdanning (Bakken, 2020). Forskning viser også at foreldrenes utdanning har innflytelse på ungdommens valg av utdanning (Sæther, 2009). Ungdom med høyt utdannede foreldre, tar for eksempel oftere høy utdanning i motsetning til ungdommer som vokser opp med lavere utdannede foreldre. Barn av innvandrere velger derimot oftere høy utdanning, til tross for at familien har lavere SØS, enn ungdommer i majoritetsbefolkningen med samme sosioøkonomiske posisjon i samfunnet (Kindt, 2017). Det viser at valgene ungdom med innvandrerbakgrunn tar i utdanningssystemet, har mindre sammenheng med foreldrenes sosioøkonomiske posisjon. Både minoritets elever og majoritets elever trives stort sett på skolen (Bakken & Hyggen, 2018). Det interessante spørsmålet i den sammenheng er hvilke egenskaper og ressurser i ungdom med innvandrerbakgrunns liv som veier opp for lav SØS i samfunnet?

Ungdom med innvandrerbakgrunn i skolen

Ungdom med innvandrerbakgrunn oppgir som regel at de har det bra i skolehverdagen (Bakken & Hyggen, 2018). Likevel er prestasjonene i skolesammenheng noe lavere enn blant elever i majoritetsbefolkningen. Funn fra tidligere forskning viser videre at ungdom med innvandrerbakgrunn bruker mer tid på arbeid relatert til skolen, i tillegg til å ha tro på å ta høyere utdanning (Bakken & Hyggen, 2018). Selv om ungdom med innvandrerbakgrunn har noe lavere prestasjoner, presterer de godt til tross for at mange er vokst opp med lavere SØS, sammenlignet med prestasjonene til ungdom i majoritetsbefolkningen med tilsvarende SØS (Kindt, 2017). Dette blir i forskning kalt for «innvandrerdriv» og er ofte begrunnet med sosial kapital som mobilitetsfremmende (Kindt, 2017; Leirvik, 2016). En nærmere beskrivelse av sosial kapital presenteres i gjennomgangen av teoretisk rammeverk, men begrepet kan kort defineres som ressurser som finnes i nære relasjoner, for eksempel familie, som er fremmende for utvikling (Coleman, 1990, s. 300). Tidligere forskning beskriver hvordan familier med innvandrerbakgrunn ønsker at sine barn skal ta utdanning, og at det i seg selv kan ha vært årsaken til migrasjon (Lauglo, 2010). I tillegg er mange som har migrert opptatt av å støtte ungdommen i utdanningen, og har fokus på ungdommens fremtid. I utgangspunktet forstås støtte som en ressurskapende faktor, og er i tidligere forskning beskrevet som en avgjørende dimensjon for å oppnå god psykisk helse (Sælør, Bjørlykhaug, Bank & Johnson, 2019). Noe forskning stiller likevel spørsmål ved om for eksempel foreldrenes innblanding i ungdommens liv kan være hemmende i skolesammenheng, og heller virke mot sin hensikt (Leirvik, 2016).

Sosial kontroll, som springer ut av begrepet sosial kapital, er også vektlagt i tidligere forskning (Leirvik, 2016). Det blir beskrevet hvordan foreldre må ha autoritet over barna sine for at de lettere skal gjennomføre foreldrenes ambisjoner innenfor for eksempel utdanning. Foreldrenes autoritet ovenfor barna blir sett på som positivt, da det bidrar til at ungdommene lykkes i utdanningssammenheng. På den andre siden blir det også diskutert om sosial kontroll i innvandremiljø kan slå negativt ut ved at ungdommene opplever foreldrenes kontroll som demotiverende fordi deres ønsker ikke stemmer overens med foreldrenes (Leirvik, 2016). Flere ungdommer opplever press fra foreldre om å oppnå gode resultater i skolesammenheng, og at deres valg av utdanning er basert på foreldrenes ønsker (Salole, 2018, s. 239). For noen kan det føre til et ekstra «driv», mens for andre oppleves det som det motsatte. Forskning viser også at ungdom kan oppleve at deres utdanning handler om en investering for storfamilien og familiens fremtid (Lauglo, 2010). En forståelse er at dette har likhetstrekk med kollektivistiske verdier hvor hensynet til familien og nettverket rundt ungdommen har stor betydning (Salole, 2018, s. 72).

Teoretisk rammeverk

Teorien som presenteres her, har som hensikt å plassere artikkelens tema i en helhetlig samfunnsmessig kontekst samt være utgangspunkt for diskusjon av funn. Først presenteres James Colemans begrep *sosial kapital* for å vise hvordan dette, i ungdoms tilværelse i samfunnet, kan være både ressurs og hemmende for utvikling. Deretter følger *Bronfenbrenners økologiske modell*. Dette for å plassere system som individer er en del av i en større samfunnsmessig kontekst.

James Coleman om sosial kapital

Sosial kapital er et begrep som går igjen i tidligere forskning, og som anses som et viktig moment for å forstå bakgrunnen for utdanningsdrivet og opplevelse av skolepress blant ungdom med innvandrerbakgrunn (Kindt, 2017; Lauglo, 2010). Derfor er James Colemans teori om sosial kapital valgt som et teoretisk rammeverk.

Interessen hans for sosial kapital, startet da han forsøkte å avklare relasjonen som fantes mellom sosial ulikhet og elevers prestasjoner i skolesammenheng (Field, 2008). Gjennom en studie, fant Coleman at miljø- og bakgrunnsfaktorer kunne veie opp for individets tilværelse på skolen. Han sammenlignet katolske skoler, hvor det var lite fravær, med andre skoler hvor elevene hadde tilsvarende sosiale bakgrunn. Coleman forklarte dette med at samfunnet påvirker hvilke normer som gjelder, som videre har betydning for både foreldre og elever. Hans konklusjon var at lokalsamfunnet man er en del av, vil kunne fungere som sosial kapital. Det vil kunne motvirke negative faktorer som kan følge ved å tilhøre lavere sosioøkonomiske lag. Sosial kapital kan defineres som de ressurser som finnes i familierelasjoner og i samfunnet, som videre er fremmede for både kognitiv og sosial utvikling hos unge mennesker (Coleman, 1990, s. 300). Ressursene varierer mellom ulike grupper og individer. Videre mente han at sosial kapital både handler om individet, men også det kollektive ved at de individuelle ressursene bygges opp av sosiale strukturelle ressurser (Field, 2008).

I artikkelen er det relasjonen mellom foreldre og barn som er interessant, og hvordan sosial kapital mellom dem kan være både en fordel og ulempe i opplevelse av skolepress. Som tidligere nevnt, blir sosial kapital ofte forklart som positivt i sammenheng med ungdoms forhold til skolen (Kindt, 2017; Leirvik, 2016). På den andre siden har det også blitt diskutert om sosial kapital for noen oppleves som en form for kontroll (Leirvik, 2016). Tidligere forskning beskriver hvordan høye forventninger fra foreldre og opplevelse av press, kan føre

til at ungdommene heller opplever å oppnå andres ønsker fremfor sine egne (Salole, 2018, s. 239). Dette gir grunn til å tro at sosial kapital er positivt dersom det fungerer etter sin hensikt, men at det også kan være hemmende dersom ungdommen opplever det som er ment som ressurser fra familiens side, som negativt.

Bronfenbrenners økologiske modell

For å knytte ungdoms opplevelse av skolepress i en helhetlig samfunnsmessig kontekst, og tydeliggjøre viktigheten av denne typen kunnskap, vil Bronfenbrenners økologiske modell anvendes som teoretisk rammeverk i oppgaven, og videre i diskusjonen i kappen. Modellen anvendes ikke direkte i artikkelen, men for å forstå hvordan mennesker samhandler, og hvilken påvirkning kontekst har for hvert enkeltindivid, er det hensiktsmessig å undersøke hvilke forhold mennesket lever i (Guldbrandsen, 2006). Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell kan benyttes som en modell for å få oversikt over de forholdene som har betydning i en persons liv. Modellen består av mikro-, meso-, ekso-, makro- og tidssystemet (Bronfenbrenner, 1979, s. 22; Guldbrandsen, 2006, s. 53). De ulike systemene er avhengig av og påvirker hverandre (Guldbrandsen, 2006, s. 52). Systemene har konsekvenser for hverandre i sin bevegelse, og det er derfor umulig å forstå kun én del av modellen uten å se på de andre delene også.

Mikrosystemet består av de aktiviteter, roller og relasjoner et menneske har og er en del av (Bronfenbrenner, 1979, s. 22). I forbindelse med en ungdoms opplevelse av skolepress, kan man tenke seg at ungdommens hjem, relasjon til foreldre og hvilken rolle de har seg imellom er en del av mikrosystemet. I artikkelen undersøkes det for eksempel hvilken betydning foreldrestøtte- og kontroll har for ungdommens opplevelse av skolepress. Denne direkte samhandlingen mellom foreldre og ungdom anses som en del av mikrosystemet, men vil også være påvirket av de følgende systemene;

Mesosystemet består av sammenkoblingen mellom miljøer som en person er aktivt deltakende i (Bronfenbrenner, 1979, s. 25). For eksempel kan det være forbindelsen mellom hjemmet og skolen. For ungdom som opplever mye skolepress, gir det grunn til å tro at forbindelsen mellom disse miljøene kan ha betydning for hvor sterkt presset oppleves.

Eksoystemet består av forbindelser mellom miljøer, hvor minst ett av miljøene ikke har personen som aktiv deltaker, men som har indirekte påvirkning for personens tilværelse i andre miljøer (Bronfenbrenner, 1979, s. 25). En forståelse er at en eventuell relasjon mellom

foreldre som har migrert og slekt i et annet land, vil ha påvirkning for oppdragelse av ungdommen i Norge, selv om ungdommen ikke har direkte kontakt med slektningene selv.

Makrosystemet består av overensstemmelser i de foregående systemene, som har betydning for og ivaretar kulturelle sider (Bronfenbrenner, 1979, s. 26). En forståelse er at en families verdier kan ha betydning for hvordan man forholder seg til og støtter en ungdom i skolesammenheng. For eksempel er det fokusert på hvordan samhold i familien gagnar ungdom med innvandrerbakgrunn i skolesammenheng (Kindt, 2017; Leirvik, 2016). Dette har likhetstrekk med et kollektivistisk verdisyn, som på sin side handler om å ta hensyn til for eksempel familien i valg man tar (Salole, 2018, s. 72). En forståelse av makrosystemet, er at også synet på kjønn og utdanning i samfunnet man lever i, kan ha betydning for ungdoms opplevelse av skolepress, og hvordan det kan variere mellom kjønn.

Tidssystemet dannet Bronfenbrenner for å se på de tidsmessige sidene i en persons liv som har betydning for deres utvikling (Guldbrandsen, 2006, s. 64). Tre tidslinjer inkluderes i det siste og femte systemet; personlig-, historisk- og generasjonslinje. Tiden en person fødes inn i, vil også ha betydning for hvordan systemene fungerer. En forståelse er at synet på stress, press og utdanning kan være annerledes i dag enn det var for flere generasjoner siden, og må derfor forstås på en annen måte i dag enn tidligere (von Soest & Hyggen, 2013).

De ulike systemene i Bronfenbrenners økologiske modell forventes å ha betydning for ungdoms opplevelse av skolepress. Dette fordi systemene de er en del av i samfunnet påvirker hvordan de forstår og lever sine liv, samt samhandler med andre (Bronfenbrenner, 1979). Systemene forventes å påvirke ungdom enten direkte eller indirekte, og trenger ikke nødvendigvis å være en tydelig faktor man bemerker seg i hverdagen. Modellen anses som hensiktsmessig å anvende for å vise hvordan ungdoms opplevelse av skolepress kan forstås fra ulike perspektiver, og hvordan disse må ses i sammenheng med hverandre for et helhetlig perspektiv.

Metode og data

Data i artikkelen er hentet fra Ung i Oslo 2018 (Bakken, 2018). Det er en spørreundersøkelse som utføres av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i samarbeid med KoRus Oslo og Oslo kommune. Helsedirektoratet og Oslo kommune finansierer Ung i Oslo 2018 undersøkelsen. Over 25 000 elever i alderen 13-19 år deltok i undersøkelsen. Undersøkelsen ble utført på 84 av Oslo sine skoler i 2018, og hadde en svarprosent på 74% (Bakken, 2018).

Målet med å bruke statistikk, er å kunne bidra med ny kunnskap (Thrane, 2019). Innenfor samfunnsforskning, som denne oppgaven er, har man to hovedmuligheter når det kommer til innhenting av data; kvalitativ -og kvantitativ metode. Kvantitativ metode ble tidlig i arbeidet med masteroppgaven, ansett som den mest hensiktsmessige metoden for å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene. Bakgrunnen for det var at jeg ønsket informasjon fra en større gruppe mennesker. Når man ønsker adgang til mye informasjon fra mange mennesker, og er opptatt av hva mange mennesker tenker og gjør, er kvantitativ metode og kvantitative analyser et egnet valg (Thrane, 2019).

Alle situasjoner vil tolkes av en persons for forståelse og tidligere kunnskap (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 34-35). Dette gjelder også innenfor forskning. Hva en forsker kan om tema på forhånd, og hva man er opptatt av vil kunne prege både hva man ser og vektlegger. I arbeid med masteroppgaven har mine oppfatninger og antakelser av forskningstema vært viktig å tenke over. Samtidig vil oppfatninger og fortolkninger av virkeligheten ofte være ubevisst (Johannessen et. al., 2016, s. 34).

Reliabilitet og validitet

Et av de grunnleggende spørsmålene innenfor forskning, er om data er pålitelig (Johannessen et. al., 2016, s. 36). Da snakker man gjerne om *reliabilitet*, og det handler om nøyaktigheten på data, innhenting av data og behandlingen av data i ettertid. Et annet kjent begrep er *validitet*. Det handler på sin side om gyldighet og om man måler det som er ment å måle (Johannessen et. al., 2016, s. 66; Thrane, 2019, s 47). Thrane (2019, s 47) beskriver at høy reliabilitet og validitet gir god operasjonalisering.

Et eksempel som kan true reliabiliteten er om en informant trykker på feil svaralternativ i spørreskjema (Thrane, 2019, s. 47). Menneskelige feil fører dermed til unøyaktigheter ved bruk av spørreskjemaer. En forståelse er at dette ikke trenger å være et problem dersom det er tilfeldige feil. Grunnen til at tilfeldige feil ikke tenkes vil påvirke gyldigheten, er at dette vil være jevnt fordelt over spørreskjemaet. Dermed vil ikke en bestemt gruppe ungdommer skille seg ut basert på unøyaktigheter.

Vurdering av studiedesign og datakvalitet

Undersøkelsen som artikkelen bygger på, er en tverrsnittundersøkelse. Det vil si at data er hentet fra ett og samme tidspunkt (Thrane, 2019, s. 146). Dette kan ses på som både en styrke og svakhet. Fordelen er som tidligere nevnt, at man innhenter informasjon av en større gruppe mennesker. Noe som heller kan ses på som en svakhet, er at man sjeldent får data som viser

hendelsesforløp over tid. Denne typen studie er heller ikke egnet for å gi informasjon om kausalforhold. I artikkelen ser man for eksempel på sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og opplevelse av skolepress. Dersom man skulle fått et faktisk bilde av årsak-virkning, er ikke tverrsnittsundersøkelse egnet fordi man måler årsak og virkning samtidig, da virkeligheten heller handler om at årsak kommer før virkningen (Thrane, 2019, s. 146). Det er derfor viktig å poengtere at artikkelen ikke kan konkludere med årsakssammenhengen, men heller gi et bilde av hva som *kan* ha en sammenheng.

Noen ulemper ved datakvaliteten finnes (Bakken, 2018). Det handler blant annet om at det er lavere deltakelse hos andre- og tredjeårselever i videregående skole (heretter VGS). Responsen på siste del av spørreskjema er også lavere enn på de første delene, hvor svarprosenten derimot er relativt høy med respons på mellom 88-99 prosent. En annen side ved datakvaliteten som kan trekke ned, er at enkelte grupper er underrepresentert. Både grupper med lærlinger, og elever som har sluttet i VGS er ikke med i materialet. Elever med høyt fravær er også underrepresentert. Andre grunner til at elever ikke deltok i undersøkelsen, er eksempelvis hvis skolen ikke fikk gjennomført undersøkelsen av ulike årsaker, eller at elevene ikke ønsket å delta. Dette viser at det er flere sider ved datakvaliteten som må tas hensyn til når man tolker analysene.

Selv om det er sider ved datakvaliteten som trekker ned, vurderes den til å være god (Bakken, 2018). Undersøkelsen vurderes som egnet til å gi et inntrykk av hvordan ungdom i VGS i Oslo har det, og hva de gjør på fritiden sin. Dette blant annet fordi de aller fleste bydelene er representert, i tillegg er det en forventet fordeling av elever på de ulike klassetrinnene. Til tross for at noen av elevene ikke svarte på de siste spørsmålene, besvarte 82% av utvalget de aller siste spørsmålene i spørreskjema. Respondenter som enten har besvart for få spørsmål, eller svart useriøst, er fjernet fra data.

Etiske vurderinger

Johannesen, Tufte og Christoffersen (2016, s. 83) beskriver hvordan all virksomhet som på en eller annen måte har betydning for mennesker, må vurderes og dømmes ut ifra etikk og dens standarder. Samfunnsforskning har ofte direkte eller indirekte påvirkning på mennesker, og derfor er etikk særlig viktig i denne typen forskning. I Ung i Oslo undersøkelsen deltar hovedsakelig unge mennesker i alderen 13-19 år (Bakken, 2018). Etikk og barn er noe som har blitt diskutert, og hvorvidt retningslinjene for etisk forskning er for strenge, som videre har konsekvenser for at man ikke får nok informasjon om blant annet barns levekår. Eller at

barn brukes for mye i forskning til at det forsvarlig, og at de selv ikke er fullt klar over hva de deltar på (Johannesen et. al., 2016, s. 85). Utvalget som inkluderes i artikkelens analyser, er elever som går på VGS. Det gir grunn til å tro at ungdommene i større grad enn yngre barn, forstår hva det innebærer å svare på spørreundersøkelsen. Likevel må forskeren vurdere hvordan man kan belyse et tema uten at det går på bekostning av andre mennesker eller grupper av mennesker (Johannesen et. al., 2016, s. 85).

Ung i Oslo 2018

I beskrivelsen av Ung i Oslo undersøkelsen, beskrives ulike tiltak som ble gjort med bakgrunn i etiske overveielser. Undersøkelsen var for eksempel frivillig å delta på, og foreldrene ble informert om undersøkelsen i god tid i forkant (Bakken, 2018). I tillegg var det voksne tilstede under gjennomførelsen. Skolene ble oppfordret til å også ha tilgjengelig helsepersonell dersom noen skulle ha behov for å snakke med noen i etterkant av undersøkelsen.

I Ung i Oslo-undersøkelsen kan det teoretisk sett være mulig å identifisere ungdommene ved VGS som har deltatt, ved å trekke sammenhenger mellom svarene i spørreskjema (Bakken, 2018). I slike tilfeller sier man at det er samlet inn indirekte personopplysninger om ungdommene. På bakgrunn av det, ble undersøkelsen som elever ved VGS svarte på, sendt til Norsk senter for forskningsdata for godkjenning. Deretter ble det stilt krav om sikker oppbevaring av data, og at kun enkelte personer har adgang til opprinnelsesmaterialet.

Variabler i undersøkelsen

Skolepress

I UngData-undersøkelsen inngår spørsmål knyttet til skolepress i et batteri som omhandler press i hverdagen, sammen med flere andre spørsmål i samme sjanger. Spørsmålet om skolepress formuleres som en påstand på følgende måte: «Press om å gjøre det bra på skolen». Svaralternativene er følgende: «Ikke noe press», «Litt press», «En del press», «Mye press» og «Svært mye press» (Bakken, 2018). De andre spørsmålene i batteriet handlet om press på sosiale medier, i idrett og om utseende/å ha en fin kropp (Bakken, 2018). Disse påstandene er ikke inkludert i analysene, da det er skolepress som skal undersøkes og er det interessante i artikkelen.

En begrensning ved å ha skolepress som viktigste variabel, er at dette er noe som kan tolkes forskjellig blant ungdommene som svarer på spørreskjema (Johannessen et. al., 2016, s. 261). Ungdommene kan oppleve skolepress svært forskjellig, og ha ulik oppfatning av hva som oppleves som for eksempel «ikke noe press» i forhold til «litt press». Dette er viktig å understreke da skolepress anses som den viktigste variabelen i analysene. Likevel trenger ikke dette å ses på som et problem for analysene i artikkelen. Slike tilfeldigheter vil trolig fordele seg likt mellom både kjønn og landbakgrunn. Analysene kjøres også separat for kjønn, og ulikheter i gutter- og jenters oppfatning av skolepress vil derfor ikke ha særlig betydning for sammenligning av ungdom med og uten innvandrerbakgrunn.

Landbakgrunn

Ungdoms landbakgrunn blir målt gjennom spørsmål om hvor foreldrene er født (Bakken, 2018). Ungdommene velger mellom svaralternativene «Begge er født i Norge», «Den ene er født i Norge, den andre i utlandet» og «Begge er født i utlandet». Ungdommene som svarer enten «Den ene er født i Norge, den andre i utlandet» eller «Begge er født i utlandet», får videre spørsmål om hvilket land mor og far er født. Det er mors fødeland som blir prioritert. Fars fødeland blir kun brukt dersom mors fødeland er ukjent. Ungdommenes svar deles inn i landkategoriene Norge, Norden, Vestlige (Vest-Europa og Nord-Amerika), Øst-Europa, Afrika, Asia og Sør-Amerika.

Det er viktig å tydeliggjøre at det ikke er ungdommenes fødeland som blir diskutert i oppgaven, men heller deres landbakgrunn. Ungdommenes landbakgrunn er dog ikke det jeg hovedsakelig er opptatt av i utgangspunktet. Grunnen til at landbakgrunn er sentralt i analysene, er fordi det forventes at dette bidrar til å forme hvem foreldrene har utviklet seg til å bli, og videre kan gi et bilde av hvilke miljø ungdommene vokser opp i. Begrepet «landbakgrunn» og «innvandrerbakgrunn» blir brukt om hverandre i oppgaven.

Gjennomsnittskarakter

Ungdommenes gjennomsnittskarakter ble målt ved å stille spørsmål om deres karakterer ved siste karakteroppgjør i spørreskjema for undersøkelsen. Fagene norsk skriftlig bokmål, matematikk og engelsk skriftlig er fagene som brukes for å vise gjennomsnittskarakter.

Foreldrestøtte og foreldrekontroll

For å måle foreldrestøtte og foreldrekontroll er det laget et samlemål av utsagn som inngår i et batteri i spørreskjema. Spørsmålet som stilles lyder som følgende: «Nedenfor er det beskrevet

forskjellige måter ungdommer opplever sine foreldre på. Kryss av for hva som stemmer for deg.»). Batteriet består av utsagn som omhandler foreldrenes grad av støtte og kontroll ovenfor ungdommen (Bakken, 2018).

Det kan være noe misvisende når det beskrives at foreldrenes støtte og kontroll ovenfor ungdommen blir målt gjennom spørsmål fra spørreskjema. Å måle konkret støtte og kontroll vil ikke være mulig gjennom denne typen undersøkelse, da svarene er basert på ungdommenes subjektive opplevelser. Foreldrenes grad av støtte og kontroll ovenfor ungdommen, tenkes at også vil være påvirket av deres forhold dem imellom, og i hvor stor grad deres samspill fungerer hensiktsmessig eller ikke.

Sosioøkonomisk status

En variabel som brukes i analysene er et samlemål for SØS som er utarbeidet av NOVA (Vedlegg 1) (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016). Spørreskjema i UngData består ikke av spørsmål som omhandler foreldres inntekt eller hva de jobber med (Bakken & Sletten, 2016). Dette blant annet fordi ikke alle ungdommer vet hva foreldrene jobber med, og heller ikke hva de tjener. Men hovedsakelig handler det om at anonymiteten i undersøkelsen ville blitt svekket dersom man stilte spørsmål om foreldrenes arbeid. Dermed er det laget et samlemål ut ifra ressurser i ungdommenes hjem. Samlemålet er basert på tre dimensjoner som omhandler foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå (Bakken et. al., 2016). Familiens velstandsnivå er basert på «Family Affluence Scale» (Currie et. al., 2008).

Analyser

Det er valgt ulike typer analyser i artikkelen for å undersøke problemstillingen. Først presenteres en bivariat analyse, i form av krysstabell, av ungdoms opplevelse av skolepress etter kjønn. Deretter følger krysstabeller av uavhengige variabler etter opplevelse av skolepress. Disse analysene er kjørt separat for kjønn. Det kjøres også krysstabeller av ungdoms opplevelse av foreldrekontroll- og støtte samt SØS etter landbakgrunn. Her er også analysene kjørt separat for kjønn. Til sist presenteres to bivariate- og multiple lineære regresjonsanalyser med opplevelse av skolepress som avhengig variabel. Regresjonsanalysene er kjørt separat for kjønn.

Signifikanstesting

Det er gjennomført signifikanstester i analysene. Signifikanstesting gjennomføres når man har ulike utvalg man vil sammenligne, eller se nærmere på mindre grupper av utvalget (Johannesen et al., 2016). Dette gjør at man kan se om forskjeller i de ulike utvalgene kan generaliseres til populasjonen. Videre gir dette en indikator på reliabiliteten (Almquist, Kwart & Brännström, 2019). Det blir brukt p-verdier i analysene, som ligger på 0,05. I prosent vil det si 5%. P-verdier under dette regnes som statistisk signifikant. Det vil si at i resultatene fra analysene, godtas en usikkerhet på opp til 5% (Johannessen et. al., 2016). I analysene illustreres signifikansnivå av antall «*», og har følgende betydning: *p < 0,05, **p < 0,01, ***p < 0,001. For de bivariate analysene, kjøres khi-kvadrat-tester og i regresjonsanalysene brukes t-test for å undersøke signifikansnivå.

Valg av regresjonsanalyse

I artikkelen er både enkel lineær- og multippel lineær regresjonsanalyse valgt for å undersøke forskningsspørsmålene. Enkel lineær regresjonsanalyse brukes for å vise sammenhengen mellom avhengig variabel og én uavhengig variabel (Johannessen et al., 2016). Multippel lineær regresjon brukes når man har flere enn én uavhengig variabel i analysen (Almquist, 2019; Johannessen et al., 2016). I utgangspunktet brukes lineær regresjon når avhengig variabel er kontinuerlig (Almquist et. al., 2019). Avhengig variabel i artikkelens analyser er ikke kontinuerlig, men er binær og består av to verdier. Da er logistisk regresjon i utgangspunktet en foretrukket måte å utforske forskningsspørsmålene (Almquist et al., 2019). Likevel finnes det argumenter for å anvende lineær regresjon i slike tilfeller, og argumentene som taler for at man må bruke logistisk regresjon, er ikke avgjørende (Hellevik, 2009). Ved bruk av både lineær regresjon og logistisk regresjon, blir resultatene omtrent helt like. Man er dermed ikke begrenset til å kun anvende logistisk regresjon når avhengig variabel har to verdier. Et annet vesentlig argument for å bruke lineær regresjon er at dette er en mer kjent metode, og at det fint går an å bruke denne metoden dersom den strekker til for formålet (Thrane, 2017, s. 162).

Funn

Hovedfunnene i artikkelen tyder på at jenter opplever skolepress på omtrent samme nivå, uavhengig av landbakgrunn. For guttene er det derimot en forskjell. I likhet med jentene, tyder analysene på at gutter med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika i større grad

opplever mye skolepress sammenlignet med gutter med norsk bakgrunn. Grappa som skiller seg ut av utvalget, er gutter med bakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land. Analysene tyder på at denne grappa opplever minst skolepress av ungdommene i utvalget.

Funnene tyder på at det er mindre forskjeller blant gutter og jenter med bakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika, sammenlignet med ungdom med norsk bakgrunn når det gjelder opplevelse av skolepress.

Videre tyder funnene på at forskjellen mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn i noen grad kan forklares av grad av støtte og kontroll fra foreldre. Likevel indikerer funnene også at det er en sammenheng mellom foreldrestøtte, foreldrekontroll og mye skolepress uavhengig av ungdommenes landbakgrunn.

Diskusjon og avsluttende refleksjoner

I det følgende vil problemstillingen diskuteres på en overordnet måte, og vise hvordan teori er anvendt i studien. I tillegg vil en beskrivelse av hvordan studien er et bidrag til kunnskapsfeltet legges frem, samt konklusjon og forslag til videre forskning.

Diskusjon av problemstilling, hvordan teori er anvendt og teoretiske implikasjoner

I artikkelen diskuteres problemstillingen opp mot analysens resultater samt tidligere forskning. Ungdoms opplevelse av skolepress, med særlig fokus på ungdom med innvandrerbakgrunn, blir i artikkelen hovedsakelig diskutert med fokus på individet og familierelasjoner. Likevel er det viktig å belyse det faktum at en person også vil være påvirket av faktorer i den sosiale konteksten hen lever i (Guldbrandsen, 2006). På den ene siden er det naturligvis viktig å vektlegge sosiale relasjoner og hvordan individuelle faktorer virker på en ungdoms opplevelse av skolepress. På den andre siden vil alle mennesker alltid være en del av et større samfunn, en kultur og være påvirket av verdier som former et menneske til for eksempel å kunne håndtere stress (Bronfenbrenner, 1979). Det gir dermed grunn til å tro at i en større sammenheng, er det svært viktig å også se på samfunnets strukturer i tillegg til individets forutsetninger for håndtering av skolepress.

Sosial kapital går igjen i tidligere forskning, og er også valgt som teoretisk rammeverk (Kindt, 2017). I artikkelen anvendes dette rammeverket for å tydeliggjøre hvordan ungdom ved hjelp av sine ressurser i familien, kan forhindre skolepress ved at ressursene fungerer som en beskyttelse mot stress. Samtidig kan det som er ment som ressursfremmende fra foreldre, for eksempel i form av støtte og kontroll, ha motsatt effekt ved at ungdommene heller

opplever mye skolepress. For å plassere ungdoms opplevelse av skolepress i en større sammenheng, er også Bronfenbrenners økologiske modell valgt som teoretisk rammeverk. Dette blir ikke direkte diskutert i artikkelen, men er valgt som teoretisk rammeverk for å vise hvordan samhandling på individnivå også kan være påvirket av både strukturelle og kulturelle verdier samt tiden vi lever i (Bronfenbrenner, 1979). Dette viser også hvilke teoretiske implikasjoner som finnes, og hvordan det vil være naturlig å se nærmere på skolepress i en større sammenheng.

Bidrag til kunnskapsfeltet

Studien er et bidrag til kunnskapsfeltet på ulike måter. Blant annet har barnevernet flere ansvarsområder, og et av disse er å bidra med tiltak for barn og familier (Bvl, 1992, §4-4). Barnevernets rådgivende rolle vil ha nytte av kunnskap angående ungdoms opplevelse av skolepress, og hvilke tiltak som kan være hensiktsmessig for å dempe dette. Ved å bidra med råd og veiledning, kan det hjelpe ungdommer og familier med en positiv utvikling og bedret levekår. Artikkelen gir et innblikk i hvilke sammenhenger som kan ha en effekt på opplevelse av mye skolepress, og dermed bidra med informasjon om tema og videre gi en idé av hvordan man kan forebygge samt dempe opplevelse av skolepress blant ungdom. Studien kan også bidra til forståelse av forskjeller mellom kjønn og landbakgrunn i opplevelsen av skolepress, og at det virker å være ulike årsaker til dette. Blant annet tyder funnene på at én gruppe med gutter fra Afrika, Asia og Sør-Amerika kan være oversett når man har snakket om ungdom og skolepress tidligere. I følge analysene opplever en større andel i denne gruppa med ungdommer mye skolepress, i likhet med jenter. Kunnskap om opplevelse av skolepress gjør at ansatte i barnevernet kan bli oppmerksom på eventuelle forskjeller, og at det trolig handler om både individuelle, men også strukturelle og samfunnsmessige forhold i ungdommens liv.

Konklusjon og forslag til videre forskning

Studien viser at det er ulike årsaker til ungdoms opplevelse av skolepress, og at både forskjeller i kjønn og landbakgrunn er tydelige i artikkelens resultater. Flere aspekter som tidligere forskning har vektlagt stemmer overens med mine funn. Likevel er det noen sammenhenger og funn som tidligere ikke er tydeliggjort. Det handler blant annet om at en større andel gutter med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika opplever mye skolepress i likhet med jentene. Det gir dermed inntrykk av at diskusjonen rundt ungdoms opplevelse av skolepress i dag, ikke er nøyaktig nok i sin undersøkelse av hvem disse

ungdommene er. Dette fordi tidligere forskning hovedsakelig har fokusert på jenter (Eriksen et. al., 2017). Å undersøke bakgrunnen for at en større andel gutter med innvandrerbakgrunn opplever mye skolepress, ville derfor vært interessant. I tillegg er det interessant at gruppa som skiller seg ut er gutter med landbakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land som i mindre grad enn andre ungdommer, opplever mye skolepress. Det stemmer for så vidt overens med tidligere forskning, men da har man gjerne snakket om gutter uavhengig av landbakgrunn (Eriksen et. al., 2017). Funn i artikkelen tyder derimot på at landbakgrunn kan være en faktor som gir utslag for ungdoms opplevelse av skolepress for enkelte grupper av ungdommer, og virker å være hensiktsmessig å undersøke nærmere for et mer nøyaktig bilde av tema.

Litteraturliste

- Almquist, Y. B., Kwart, S., Brännström L. (2019). *A practical guide to quantitative methods with SPSS* (2019:2). Stockholm: Stockholm University Press
- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA-rapport 6/18). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5133/Ny-Nettutgave-Ung-i-Oslo-2018-18-juni-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019: nasjonale resultater* (NOVA-rapport 9/19). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/2252/Ungdata-2019-Nettversjon.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2020). *Ungdata 2020: Nasjonale resultater* (NOVA-rapport 16/20). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Bakken, A. & Hyggen, C. (2018). *Trivsel og utdanningsdriv blant minoritets elever i videregående: Hvordan forstå karakterforskjeller mellom elever med ulik innvandrerbakgrunn?* (NOVA-rapport 1/18) Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/f156353133e04c75a5d4eb7d95787011/nova-rapport-1-18-trivsel-og-utdanningsdriv-blant-minoritets elever-i-videregaende.pdf>
- Bakken, A. & Sletten (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer: En kunnskapsoversikt og en empirisk analyse.* (Notat nr. 4/16) Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5203/Web-Utgave-Notat-4-16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A., Frøyland, L., R. & Sletten, M., A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv: Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA-rapport 3/16). Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/323612884_Sosiale_forskjeller_i_unges_liv_Hva_sier_Ungdata-undersokelsene_Socioeconomic_differences_in_living_conditions_among_Norwegian_youths
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2021, 9. april). Barnevernstiltak til barn med innvandrerbakgrunn. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barnevernstiltak_blant_barn_med_ulik_landbakgrunn/

- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-2020-06-19-89). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, Mass: Belknap Press
- Currie, C., Molcho, M., Boyce, W., Holstein, B., Torsheim, T. & Richter, M. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine* 66(6), 1429-1436. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.11.024>
- Eriksen, I., M., Sletten, M., A., Bakken, A. & von Soest, T. (2017). *Stress og press blant ungdom: Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. (NOVA-rapport 6/17) Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA
- Field, J. (2008). *Social capital* (2 Utg.). London: Routledge
- Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk: Teori og praksis* (2 utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Guldbrandsen, L., M. (2006). Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. I L. M. Guldbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: Innføring i psykologiske perspektiver* (s. 50-71). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Qual Quant*, 43, 59–74. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9077-3>
- Johannessen, A., Tufte, P., A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kindt, M., T. (2017). Innvandrerdriv eller middelklassedriv?: Foreldres ressurser og valg av høyere utdanning blant barn av innvandrere. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1, (1-2017), 71-86. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-01-05>
- Lauglo, J. (2010). *Unge fra innvandrerfamilier og sosial kapital fro utdanning*. (Notat nr. 6/10) Hentet fra https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5166/4331_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lazarus, R., S. & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company
- Leirvik, M. S. (2016). «Medaljens bakside»: Omkostninger av etnisk kapital for utdanning. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(2), 167-198. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2016-02-03>
- Lillejord S., Børte K., Ruud E. & Morgan K. (2017). *Stress i skolen – en systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning

- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet: Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Samdal, O., Wold, B., Harris, A. & Torsheim, T. (2017). *Stress og mestring* (Notat). Hentet fra https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/stress-og-mestring/Stress%20og%20mestring.pdf/_/attachment/inline/11df8af9-831e-4535-aaef-43178fa9b389:faf7b30a63b6004ff91eb7d4bbf2c6a89c4d4718/Stress%20og%20mestring.pdf
- Sælør, K., T., Bjørlykhaug, K., I., Bank, R., M. & Johnson, T., A. (2019). Møter i mørket: Økonomiske helseproblemer, subsidier og det sosiale liv. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(2-2019) 110-125. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-02-02>
- Sæther, J., P. (2009). *Sosial arv – utdanning, yrke og materielle kår* (2009/16). Hentet fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200916/rapp_200916.pdf
- Thrane, C. (2017) *Regresjonsanalyse*. Oslo: Cappelen Damm
- Thrane, C. (2019). *Kvantitativ metode: En praktisk tilnærming*. Oslo: Cappelen Damm AS
- Von Soest, T. & Hyggen, C. (2013). Psykiske plager blant ungdom og unge voksne – Hva vet vi om utviklingen i de siste årtiene? I T. Hammer & C. Hyggen (Red.), *Ung voksen og utenfor: Mestring og marginalitet på vei til voksenliv* (s. 88-109). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Aakvaag, G., C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Ungdoms opplevelse av skolepress

En kvantitativ studie av sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress

Abstract

Adolescents today experience pressure in various aspects of their lives, of which pressure from school performance dominate (Bakken, 2020). This particularly apply for girls. Research also show that adolescents with immigrant background perform well in school, despite having low socioeconomic status, in comparison to adolescents without immigrant background and the same social position in society (Kindt, 2017). The article investigates the context between adolescents background and their experience of pressure from performance in schools. Findings indicate that immigrant background and gender are related to school pressure for certain groups. The conclusion shows the necessity of a nuanced picture of adolescents experience of pressure in school, since the finds display different causes and experiences of pressure in school among adolescents.

Keywords: School pressure, immigrant background, social capital, social control

Sammendrag

Ungdom i dag opplever press på flere områder i livet, hvor press i skolesammenheng dominerer (Bakken, 2020). Dette gjelder særlig for jenter. Samtidig viser forskning at ungdom med innvandrerbakgrunn presterer godt i skolesammenheng til tross for lav sosioøkonomisk status, i forhold til ungdom i majoritetsbefolkningen med samme sosiale posisjon i samfunnet (Kindt, 2017). Artikkelen undersøker sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress, samt kjønnsforskjellene i ungdoms opplevelse av skolepress. Funn tyder på at landbakgrunn og kjønn har sammenheng med skolepress for enkelte grupper. Konklusjonen er at det er nødvendig med et nyansert bilde av ungdoms opplevelse av skolepress, da funnene tyder på ulik årsak og opplevelse av skolepress blant ungdom.

Nøkkelord: Skolepress, innvandrerbakgrunn, sosial kapital, sosial kontroll

Innledning

Å gå på skole er en rett og plikt alle barn og unge har, og ungdom i Norge trives stort sett på skolen (Bakken, 2019; Opplæringslova, 1998, §§2-1 og 3-1). Likevel er det mange elever som opplever skolen som en faktor til stress. Omtrent halvparten av jenter, og sirka én av fire gutter, opplever press i skolesammenheng. Forskning viser også tydelig forskjell i skoleprestasjoner mellom gutter og jenter, og jenter går ut av skolen med et karaktersnitt som er høyere enn for gutter (Bakken, 2019). Fenomenet «generasjon prestasjon» har blitt debattert de siste årene (Bakken, Sletten & Eriksen, 2018; Madsen, 2018). Det vil si en generasjon med ungdommer som ønsker å prestere godt på flere ulike områder i livet, blant annet innenfor skole, og som ønsker å være best i det de driver med. De blir beskrevet som en stresset ungdomsgenerasjon, og det blir rapportert om en økning i psykiske plager. Dette gjelder særlig jenter (Bakken, et al., 2018). Parallelt med diskusjonen om en stresset ungdomsgenerasjon, blir fenomenet «innvandrerdriv» diskutert blant forskere (Kindt, 2017; Leirvik, 2016).

Mange ungdommer med innvandrerbakgrunn har ofte mye motivasjon og trives godt på skolen, til tross for lav sosioøkonomisk status (heretter SØS) (Bakken, 2016; Kindt, 2017). Ulike indikatorer tyder på dette, og en forklaring på innvandrerdrivet handler om påvirkning fra familie og nettverk, og hvordan det kan ha en positiv effekt på ungdoms skolesituasjon (Kindt, 2017). Mange foreldre med innvandrerbakgrunn har ambisjoner om at barn og ungdom skal ta høyere utdanning, og tenker at utdanning i seg selv kan være frigjørende og en måte å oppnå en god fremtid (Lauglo, 2010). Kan det være at «drivet» som ungdommer med innvandrerbakgrunn gir uttrykk for i skolesammenheng, også fører til at de kjenner på mer skolepress enn ungdommer med norsk bakgrunn? Og er det kjønnsforskjeller blant ungdom med innvandrerbakgrunn tilsvarende som hos ungdom med norsk bakgrunn når det gjelder opplevelse av skolepress? Tidligere forskning beskriver hvordan jenter med innvandrerbakgrunn opplever mindre grad av frihet og å kunne bestemme over eget liv sammenlignet med gutter med samme bakgrunn (Friberg & Bjørnset, 2019). Andre studier viser at i flere ikke-vestlige land er samfunnet i større grad mannsdominert, og det er begrensede muligheter for utdanning for jenter sammenlignet med gutter (Lauglo, 2010). Kan det være at dette i seg selv fører til at guttene opplever et større ansvar for å gjennomføre utdanning enn jentene, som videre fører til et høyere nivå av stress?

I denne artikkelen undersøkes sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress blant ungdom i Oslo. Videre undersøkes betydningen av

prestasjoner i skolen, støtte og kontroll fra foreldre samt SØS. Kjønnforskjeller i denne tematikken undersøkes også.

Kjønn og skolepress

De fleste ungdommer er lite plaget av psykiske helseplager, men av de som er mest utbredt, er det symptomer på stress som dominerer (Bakken, 2020). Tidligere forskning viser at det er tydelige kjønnforskjeller i opplevelsen av negative helseplager, og at jenter er mer plaget enn guttene. Jentene rapporterer om opplevelse av mer press enn guttene, også i den grad at presset kan være vanskelig å takle. Ungdom i dag blir ofte betegnet som en generasjon som opplever mye press på ulike områder i livet. Dette inkluderer også press om å gjøre det bra på skolen, og er det området ungdommer opplever mest press på (Bakken, 2020).

En forståelse er at press og stress er to begreper som hører tett sammen. Man skiller gjerne mellom «godt stress» og «negativt stress» (Samdal, Wold, Harris & Torsheim, 2017). Stress kan være positivt ved å gi energi, og trenger ikke nødvendigvis å oppleves som ubehagelig (Bakken, 2020; Eriksen, Sletten, Bakken & von Soest, 2017). På en annen side kan stress føre til problemer dersom det vedvarer. Det negative stresset kan i noen tilfeller være helseskadelig, og oppstår når det er uforenelighet mellom utfordringene ungdommene står ovenfor, og de ressurser de har til å takle de (Bakken, 2020; Samdal et. al., 2017). Lazarus og Folkman (1984, s. 21) beskriver psykologisk stress som en slags uforenelighet i forholdet mellom mennesket og omgivelsene. Om stresset oppstår er avhengig av hvordan mennesket takler de ulike sidene i miljøet som kan forårsake stress.

Stress er ulikt fordelt mellom sosiale grupper, og noen vil være mer utsatt for stressorer enn andre (Eriksen et al., 2017). Et eksempel som blir nevnt i den forbindelse, er at kjønn og klasse kan være en påvirkning for hvilke faktorer man utsettes for, samt opplever som utfordringer i hverdagen. For eksempel tyder forskning på at det er ulik fortolkning av hva som oppleves som krav og belastninger i skolesammenheng blant gutter og jenter. Tidligere forskning beskriver for eksempel at jenter oftere enn gutter, melder om opplevelse av mer stress (Lillejord, Børte, Ruud & Morgan, 2017). I en undersøkelse som er rettet mot ungdom i Oslo, er det funnet at 53% jenter og 26% gutter i tiende klasse opplever å være mye plaget av psykiske helseplager (Eriksen et. al., 2017). Videre er det beskrevet at ungdoms psykiske helseplager er nært knyttet til stress som har sammenheng med skolesituasjonen. Når det gjelder ungdommenes karakterer, er det funnet at jenter har bedre karakterer enn gutter, og at de samtidig opplever mer prestasjonspress og har flere helseplager enn guttene (Låftman & Modin, 2012).

I en kvalitativ undersøkelse fra 2017, blir ungdommer i 10. klasse spurt direkte hvordan de selv vil definere begrepene press og stress (Eriksen et al., 2017). Begrepet press blir definert som noe som kommer utenifra og som plasseres inne i hodet. Ungdommene sier at dette gjør at de presser seg selv. Videre sier ungdommene at dette presset utløser stress. I følge ungdommene er stress noe som oppstår når de opplever at de ikke mestrer oppgavene de skal gjøre. Ungdommene beskriver ulike mestringsstrategier, og at de selv er ansvarlig for å håndtere stresset de opplever. Det virker ikke som at å endre kilden til stresset er et alternativ, men at det kun er opp til dem selv å gjøre sitt beste. Ungdommenes beskrivelse av hvordan de selv er ansvarlige for stresset de opplever, gjør at man kan dra linjer til teorier om økende individualisering i samfunnet (Eriksen et. al, 2017). Det handler om at verdier i samfunnet har betydning for hvordan man forholder seg til andre mennesker (Salole, 2018, s 71-72). Videre beskriver tidligere forskning at man selv opplever å ha ansvaret for hvem man er og valg man tar (Illeris, Katznelson, Nielsen, Simonsen & Sørensen, 2009; Illeris, Katznelson, Simonsen & Ulriksen, 2002). Individualiseringen i samfunnet er muligens én forklaring på hvorfor ungdommer opplever mye skolepress i dag. Som tidligere nevnt vil belastninger og opplevelse av krav imidlertid variere mellom individer og sosiale grupper (Eriksen et. al., 2017).

Innvandrerdrivet

Som tidligere nevnt, er det funnet at ungdommer med innvandrerbakgrunn har et ekstra driv når det kommer til utdanning, til tross for lav SØS (Bakken, 2016; Kindt, 2017). Det handler blant annet om at ungdommer med innvandrerbakgrunn viser et bemerkelsesverdig engasjement og innsats for skolerelatert arbeid. Forskning viser at ungdom med innvandrerbakgrunn i gjennomsnitt bruker lengere tid på lekser enn ungdom med majoritetsbakgrunn (Bakken & Hyggen, 2018). Av gutter og jenter med innvandrerbakgrunn, er det jenter som i snitt bruker mest tid på lekser hver dag. Innvandrerdrivet blir særlig lagt merke til fordi det viser seg at ungdom med innvandrerbakgrunn har lavere prestasjoner enn andre elever i skolen, og dermed hadde det vært mer naturlig å forvente motstand fremfor motivasjon i skolesammenheng (Bakken, 2016; Kindt, 2017). Dette gjør at man kan undre over hvilken betydning dette har for deres opplevelse av skolepress.

Innvandrerdriv som resultat av sosial kapital

En av forklaringene på barn av innvandreres adferd i utdanningssammenheng, er grad av sosial kapital i familien og nettverket rundt barnet (Kindt, 2017; Lauglo, 2010). Tidligere forskning vektlegger ofte ambisjoner foreldre har for barna sine, for å forklare

innvandrerdrevs driv i skolesammenheng, og hvordan dette kan bidra til ungdoms suksess (Leirvik, 2016). Tidligere forskning beskriver hvordan sosial kapital kan anvendes forskjellig, og at det er ulike måter begrepet har blitt beskrevet på (Lauglo, 2010). Pierre Bourdieu, Robert Putnam og James Coleman regnes som tre av grunnleggerne for teori om begrepet. I forskning om utdanning, er det Colemans beskrivelse av sosial kapital som har dominert, og som vil anvendes i denne artikkelen. Hvordan individer har fordeler av å være i sine relasjoner er noe Coleman var særlig interessert i. Han var spesielt opptatt av hvordan relasjoner i samfunnet står nære nok til å kunne påvirke hverandres handlinger og måte å være på (Lauglo, 2010). Colemans beskrivelse av sosial kapital gir grunn til å tro at dette er fordelaktig i form av blant annet støtte fra familien rundt ungdommen.

Mange barn i innvandrerfamilier blir oppmuntret og påvirket av familie og nettverk til å gjennomføre utdanning (Kindt, 2017). En av grunnene til det er at familien gjerne ser på utdanning som en mulighet til å danne en god fremtid (NOU, 2010:7). Dette gir grunn til å tro at ungdommene har et støtteapparat rundt seg i sitt eget nettverk, som videre kan føre til et ekstra «driv» i skolesammenheng. Forskning viser at ungdom med innvandrerbakgrunn opplever at foreldrene synes det er viktig med deres utdanning, selv om foreldrene selv har lav utdanning (Lauglo, 2010). Nettverket rundt ungdommen kan bidra til å motivere for utdanning ved å informere om manglende muligheter for dette i landet familien har migrert fra (NOU, 2010:7). Videre viser forskningen at ungdom med innvandrerbakgrunn ofte opplever at deres utdanning er en investering for storfamilien, og handler om familiens fremtid i et nytt land. Dette relasjoner og nettverk i innvandremiljø har betydning for deres mobilitetsstrategi, og tidligere forskning beskriver hvordan samhold i familien fungerer som ressurs i skolesammenheng (Lauglo, 2010; Leirvik, 2016). Dette gir inntrykk av at har fellestrekk med kollektivistiske verdier, hvor hensynet til storfamilien har verdi i forhold til valg man tar (Lauglo, 2010; Salole, 2018, s. 72). Tidligere forskning gir grunn til å tro at samhold i familien er ressurskapende for ungdommer i skolesammenheng. Kan det likevel være at det som er ment som ressurser fra familien, og som fremheves som positivt i forhold til innvandrerdrivet, heller fører til opplevelse av mye skolepress for ungdom med innvandrerbakgrunn? Eller er det slik at samholdet i familien fungerer som en beskyttelse mot opplevelse av skolepress?

Innvandrerdrivets skyggeside

Begrepet «sosial kontroll» har andre egenskaper ved seg som har betydning for samhandling mellom foreldre og ungdom, og som tidligere forskning vektlegger når man snakker om

innvandrerdrevet (Friberg & Bjørnset, 2019; Leirvik, 2016). Sosial kontroll blir av Ugelvik (2019, s. 14) beskrevet som noe som blir gjort for å få en annen til å oppføre seg slik man mener vedkommende burde gjøre. Innad i familien foregår en sosialiseringssprosess som bidrar til at mennesket lærer normer og regler som gjør at man blir medlem av et sosialt fellesskap. Man kan dermed si at sosialiseringssprosessen som foregår i familien er utgangspunkt for sosial kontroll. Både nærmeste familie og nettverket rundt et barn bidrar i sosialiseringssprosessen, men for de aller fleste er det foreldrene som har den viktigste rollen i denne prosessen. Det er foreldrene som bestemmer hvilke regler som gjelder for familien (Ugelvik, 2019).

Hensikten ved å utøve sosial kontroll er at ungdommen skal oppføre seg i tråd med normer som verdsettes høyt av familie og nettverk (Leirvik, 2016). Tidligere forskning viser at innvandrerungdoms utdanningsvalg påvirkes av familie og nettverks opprettholdelse av ære (Leirvik, 2016). Dette gir grunn til å tro at ungdommene i noen tilfeller tar valg i skolesammenheng basert på familiens og nettverkets ønsker. For jenter med innvandrerbakgrunn kan sosial kontroll fra familie og nettverk være tydeligere enn for jenter i majoritetsbefolkningen (Lauglo, 2010). Tidligere forskning beskriver hvordan gutter og jenter med innvandrerbakgrunn kan ha like regler å følge, men at det kan oppleves mer alvorlig dersom jentene ikke følger dem (Friberg & Bjørnset, 2019). Det gir grunn til å tro at skolepress kan oppleves sterkere for jenter med innvandrerbakgrunn, i likhet med jenter med norsk bakgrunn, enn for gutter. Likevel indikerer tidligere forskning at gutter med innvandrerbakgrunn, også kan oppleve mer skolepress. For eksempel er flere ikke-vestlige land mannsdominerte, og det er forskjell mellom gutter og jenter når det kommer til utdanningsmuligheter (Lauglo, 2010). Det gir grunn til å tro at det er større forventninger til at gutter gjennomfører utdanning, som videre kan føre til økt opplevelse av skolepress. Foreldre med innvandrerbakgrunn har ofte et svært positivt syn på utdanning (Friberg & Bjørnset, 2019). Annen forskning viser at flere innvandrere ønsker at sine døtre, i likhet med guttene, skal ta utdanning i landet de har migrert til (Lauglo, 2010).

Kan det likevel være at sterk sosial kontroll fører til opplevelse av mye skolepress blant ungdom med innvandrerbakgrunn? Og hvor stor betydning har foreldre for om ungdom med innvandrerbakgrunn opplever skolepress?

Problemstilling og forskningsspørsmål

I de empiriske analysene undersøkes sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress. Forskningsspørsmålene er formulert på følgende måte;

- Opplever ungdom med innvandrerbakgrunn skolepress i lik grad som ungdom med norsk bakgrunn?
- Er en eventuell forskjell mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i opplevelsen av skolepress like stor blant gutter og jenter?
- Kan eventuelle forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn, forklares av foreldres støtte og kontroll?

Datagrunnlag

Om data og etikk

I artikkelen anvendes datamaterialet fra Ung i Oslo undersøkelsen 2018. Ung i Oslo gjennomføres av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i samarbeid med KoRus Oslo og Oslo kommune, og blir finansiert av helsedirektoratet og Oslo kommune (Bakken, 2018). Spørsmålene som inngår i spørreskjemaet, består av ulike temaer som omhandler barn og unges liv. Spørreskjemaet finnes i to versjoner. Elever på ungdomsskoletrinnet får én versjon som er helt anonym. Den andre versjonen er for elever i videregående skole (VGS). I sistnevnte versjon er det teoretisk sett mulig å identifisere elevene fordi noen av spørsmålene består av indirekte personopplysninger. Versjonen for VGS ble sendt inn til norsk senter for forskningsdata (NSD) for godkjenning i forkant. Datatilsynet satte krav om sikker dataoppbevaring hos NOVA. Alle grunnskolene i Oslo, med ungdomstrinn og VGS, ble invitert til å delta på undersøkelsen. Til sammen deltok 25 348 ungdommer mellom 13-19 år. Av elevene som fikk tilbud om å delta, er det 74% som har deltatt. På ungdomsskoletrinnet er svarprosenten 83%. På VGS er svarprosenten 65%. Blant deltakerne er 49% gutter og 51% jenter (Bakken, 2018).

Undersøkelsen var frivillig å delta på, og ble utført på skolen under tilsyn av voksne. Skolene ble oppfordret til å ha helsepersonell tilgjengelig for elever som ønsket å snakke med noen etter undersøkelsen. Foresatte fikk også informasjon om undersøkelsen i god tid i forkant av gjennomførelsen (Bakken, 2018).

Data som er utgangspunkt for analysene gir ikke informasjon om ungdomsskoleelevenes landbakgrunn, og det er derfor lite hensiktsmessig å inkludere elever på ungdomsskolens svar i analysene. Dette fordi artikkelen tar for seg sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress. I artikkelen fokuseres det på utvalgte områder som handler om skolepress, landbakgrunn, karakterer, opplevelse av støtte og kontroll fra foreldre og SØS. Det er gjort et analytisk utvalg i prosessen før analysene.

Utvalget består av ungdom på VGS i Oslo som har besvart alle spørsmålene i spørreskjema som inngår i analysen. Utvalget består av 9177 elever.

Begrensninger

Datakvaliteten vurderes å være god, og gjennom datamaterialet kan man gi et bilde på hvordan ungdom i Oslo har det og hva de bruker fritiden sin på (Bakken, 2018). Det er svært mange elever som har deltatt i undersøkelsen og svarprosenten er høy. Likevel er det noen sider ved undersøkelsen som kan trekke noe ned. For eksempel er det lavere deltakelse blant elever på vg2 og vg3 sammenlignet med de andre trinnene. Det er også noen grupper som er underrepresentert i datamaterialet. Dette er blant annet elever med mye fravær, elever med særskilte behov og elever som går på skoler hvor skolene ikke fikk gjennomført undersøkelsen. Det er også elever som har takket nei til å delta på undersøkelsen. Dette gjør at mange elever ikke er inkludert i artikkelens analyser av ulike årsaker. Alle bydelene i Oslo er derimot godt representert i dataene, og det er en jevn fordeling mellom elever og klassetrinn (Bakken, 2018). For analysene som gjennomføres i artikkelen, vurderes data til å være egnet til å besvare forskningsspørsmålene.

Variabler

Opplevd skolepress

Ungdoms opplevelse av skolepress blir brukt som avhengig variabel i de fleste analysene. I spørreskjema stilles ungdommene spørsmålet slik: «Opplever du press i hverdagen din?» Et av områdene de skal ta stilling til er «Press om å gjøre det bra på skolen». Svaralternativene er: «Ikke noe press», «Litt press», «En del press», «Mye press» og «Svært mye press» (Bakken, 2018). I analysene er avhengig variabel endret til å være en dikotom variabel. Svaralternativene deles inn i to grupper, hvor 54% av svarene inngår i svaralternativene «Ikke noe press», «Litt press», «En del press», som inngår i gruppen «Ikke/noe press» (0). 46% av svarene inngår i svaralternativene «Mye press» og «Svært mye press», som inngår i gruppen «Mye press» (1). Svarene er inndelt i to grupper for å skille ungdommene som opplever mye press fra resterende.

Landbakgrunn

For å måle ungdoms landbakgrunn stilles ungdommene spørsmål om «Hvor er foreldrene dine født?». Svaralternativene er «Begge er født i Norge», «Den ene er født i Norge, den andre i

utlandet» og «Begge er født i utlandet». Ungdommene som går på VGS og som velger svaralternativ to eller tre får videre spørsmål om hvilket land mor og far er født i (Bakken, 2018). I de innledende analysene er svarene inndelt i tre kategorier: «Norge» (0), «Europa og Vestlige land» (1) og «Afrika, Asia og Sør-Amerika» (2). I regresjonsanalysene er ungdoms landbakgrunn omgjort til to dummy-variabler hvor «Norge» (0) er referanse. Inndelingen av landbakgrunn er inndelt på denne måten, fordi i tidlig fase av analysene var det tydelige forskjeller i disse tre gruppene.

Gjennomsnittskarakter

For å måle ungdommenes karakterer ble de spurt følgende spørsmål i spørreskjema: «Hvilke karakterer fikk du i følgende fag ved siste karakteroppgjør (jul eller sommer)?».

Ungdommene ga deretter svar fra 1-6 for fagene norsk skriftlig hovedmål, matematikk og engelsk skriftlig. I analysene brukes et samlemål på ungdommenes gjennomsnittskarakterer i disse tre fagene.

Foreldrestøtte og foreldrekontroll

I analysen brukes opplysninger om ungdoms opplevelse av støtte og kontroll fra foreldre. I undersøkelsen presenteres spørsmålet slik: «Nedenfor er det beskrevet forskjellige måter ungdommer opplever sine foreldre på. Kryss av for hva som stemmer for deg.» I Ung i Oslo undersøkelsen skal ungdommene ta stilling til seks utsagn som omhandler støtte og kontroll fra foreldre: «De liker at jeg tar mine egne valg», «De forsøker å kontrollere alt jeg gjør» og «De er overbeskyttende» inngår i et samlemål for opplevelse av foreldrekontroll. «De snakker ikke noe særlig med meg», «De forstår mine problemer og bekymringer» og «De hjelper meg ikke så mye som jeg trenger» inngår i et annet samlemål for opplevelse av foreldrestøtte. Svaralternativene er «Passer svært godt», «Passer ganske godt», «Passer ganske dårlig» og «Passer svært dårlig» (Bakken, 2018). Verdien til noen av variablene blir snudd slik at alle går i samme retning. Deretter lages fire like store grupper med gjennomsnitt for svarandelene i hver av de to samlemålene. I de innledende analysene har variablene verdier fra 1-4, hvor 1 = «passer svært godt» og 4 = «passer svært dårlig». I regresjonsanalysene blir samlemålene omgjort til dummy-variabler. Lav støtte og høy kontroll har verdi 1. De resterende er referansekategori med verdi 0. Grunnen til dette er at jeg hovedsakelig er opptatt av å se hvilken sammenheng det er mellom ungdoms opplevelse av skolepress, lav foreldrestøtte og høy foreldrekontroll.

Sosioøkonomisk status

NOVA har utarbeidet et samlemål som er ment å gi et bilde av ungdommenes SØS (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016). Samlemålet baserer seg på tre dimensjoner som omhandler utdanningsnivået til foreldrene, hvor mange bøker familiene har hjemme og velstandsnivået til familien. I undersøkelsen ble ungdommene stilt spørsmål om mor og/eller far har utdanning fra universitet eller høyskole i to separate spørsmål. Svaralternativene var «Ja» og «Nei». Disse to spørsmålene ble slått sammen til et mål. Spørsmålet som omhandler bøkene i hjemmet ble stilt slik: «Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? NB! Èn meter bøker tilsvarer omtrent 50 bøker». Svaralternativene er «Ingen bøker», «Mindre enn 20 bøker», «20-100 bøker», «100-500 bøker», «500-1000 bøker» og «Mer enn 1000 bøker». Målet for familiens velstandsnivå dannes ved å stille spørsmål som handler om familien har bil, om ungdommen har eget soverom, hvor mange ganger ungdommene og familien har reist på ferie det siste året og hvor mange datamaskiner eller nettbrett familien har. Disse spørsmålene ble slått sammen til et mål. Målet på familiens velstandsnivå baserer seg på «Family Affluence Scale» (Currie et. al., 2008). Som tidligere nevnt, er dimensjonene slått sammen til ett samlemål for SØS (Bakken et. al., 2016). Videre er samlemålet omkodet slik at verdiene går fra 0 til 3, hvor 3 er høyest SØS. Deretter lages tre like store grupper med gjennomsnitt for svarandelene i samlemålet. I krysstabellene har målet for SØS verdier fra 1-3 hvor 1 = lav SØS, og 3 = høy SØS. I regresjonsanalysene er målet for SØS omgjort til en dummyvariabel, hvor lav SØS har verdi 1 og resterende er referansekategori (0). Dette fordi i denne artikkelen er jeg opptatt av sammenhengen mellom ungdom med lav SØS og opplevelsen av mye skolepress. Målet for SØS inkluderes i analysene som en kontrollvariabel.

Statistisk analyse

Analysene i artikkelen er gjennomført i SPSS versjon 27. Variabelen jeg er spesielt opptatt av er ungdoms opplevelse av skolepress. Først gjennomføres en krysstabulering med skolepress som avhengig variabel kontrollert for kjønn. Deretter presenteres to krysstabeller for å vise fordelingen og sammenhengen mellom de ulike variablene i analysen med skolepress som avhengig variabel. Samme analyser gjennomføres med landbakgrunn (den viktigste uavhengige variabelen) som avhengig variabel. Sammen med krysstabulering, gjennomføres også en khi-kvadrat test for å undersøke om sammenhengene er statistisk signifikant. Deretter gjennomføres bivariat regresjonsanalyse for å se sammenhengen mellom avhengig variabel og

hver av de uavhengige variablene. Til siste gjennomføres multippel lineær regresjonsanalyse for å undersøke sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress kontrollert for gjennomsnittskarakter, foreldrestøtte, foreldrekontroll og SØS. I regresjonsanalysene, gjennomføres t-test som signifikanstest.

Analysene blir kjørt separat for kjønn (utenom første krysstabell). Dette for å kartlegge likheter og forskjeller i opplevelse av skolepress for gutter og jenter. Forskjell i kjønn er et element i diskusjonen rundt ungdom og skolepress i dag, og det er derfor interessant å undersøke hvorvidt dette varierer med de utvalgte variablene i analysene (Bakken, 2020).

Avhengig variabel (skolepress) i analysene er dikotomisert. I utgangspunktet er det naturlig å anvende logistisk regresjon når avhengig variabel har to verdier (Almquist, Kwart & Brännström, 2019). En av grunnene for å likevel bruke lineær regresjon er at dette er en mer kjent metode og kan anvendes så fremt den strekker til for formålet (Thrane, 2017). Videre ønsker man å finne den unike effekten av uavhengig variabel på den avhengige variabelen som kan gi et bilde av årsak til et fenomen. Hellevik (2009) beskriver også at resultatet blir omtrent identisk uavhengig av om man bruker logistisk eller lineær regresjon, og at man ikke er begrenset til å bruke logistisk regresjon ved bruk av binær avhengig variabel. For å teste dette ble det gjennomført logistisk regresjonsanalyse med samme variabler som inngår i de lineære regresjonsanalysene i denne artikkelen. Konklusjonen blir omtrent det samme uavhengig av fremgangsmåte.

Resultater

Krysstabeller

Tabell 1: Opplevd skolepress etter kjønn. Prosent.

	Jenter	Gutter	Totalt
Opplevd skolepress***			
Ingen/Lite press	45 %	66 %	55 %
Mye press	55 %	34 %	45 %
Totalt	100 %	100 %	100 %
N	4966	4211	9177

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabell 1 viser variansen av opplevd skolepress etter kjønn. Tidligere forskning som undersøker skolepress, har fokus på kjønnsaspektet, og at det ofte er jenter som opplever mye skolepress (Bakken, 2019). Blant jenter er det flere som opplever mye skolepress enn de som

ikke gjør det. Blant guttene er det motsatt. Tabellen viser at det er en større andel av guttene som opplever ingen/lite press enn gruppen som opplever mye press. Tabellen viser dermed det samme som tidligere forskning har lagt vekt på, at jenter opplever mer skolepress enn gutter (Bakken, 2019).

I tabell 2 og 3 undersøkes det hvordan andelene som opplever ikke/noe skolepress og mye skolepress varierer etter ungdoms landbakgrunn, deres opplevelse av foreldrekontroll og foreldrestøtte, SØS og karaktergjennomsnitt.

Tabell 2 og 3: Gutter- og jenters opplevelse av skolepress etter landbakgrunn, foreldrekontroll, foreldrestøtte, SØS og karaktergjennomsnitt. Prosent.

2. Gutter

3. Jenter

	Ikke/noe press	Mye press	Totalt		Ikke/noe press	Mye press	Totalt
Landbakgrunn***				Landbakgrunn			
Norge	69 %	31 %	100 %	Norge	45 %	55 %	100 %
Europa og vestlige land	68 %	32 %	100 %	Europa og vestlige land	44 %	56 %	100 %
Afrika, Asia og Sør- Amerika	60 %	40 %	100 %	Afrika, Asia og Sør- Amerika	46 %	54 %	100 %
Opplevd kontroll***				Opplevd kontroll***			
Lav	75 %	25 %	100 %	Lav	51 %	49 %	100 %
Middels lav	72 %	28 %	100 %	Middels lav	49 %	51 %	100 %
Middels høy	65 %	35 %	100 %	Middels høy	44 %	56 %	100 %
Høy	56 %	44 %	100 %	Høy	35 %	65 %	100 %
Opplevd støtte***				Opplevd støtte***			
Høy	73 %	27 %	100 %	Høy	51 %	49 %	100 %
Middels høy	70 %	31 %	100 %	Middels høy	49 %	51 %	100 %
Middels lav	67 %	33 %	100 %	Middels lav	44 %	56 %	100 %
Lav	57 %	43 %	100 %	Lav	35 %	65 %	100 %
Sosioøkonomisk status*				Sosioøkonomisk status			
Høy	67 %	33 %	100 %	Høy	46 %	54 %	100 %
Middels	68 %	32 %	100 %	Middels	43 %	57 %	100 %
Lav	64 %	36 %	100 %	Lav	46 %	54 %	100 %
Karaktergjennomsnitt	4,06	4,03	4,05	Karaktergjennomsnitt***	4,19	4,28	4,24
Totalt			100 %	Totalt			100 %
N	2795	1416	4211	N	2234	2732	4966

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabell 2 ovenfor viser at gutter med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika skiller seg noe ut. Blant gutter med norsk, europeisk eller vestlig landbakgrunn er det 31-32% som opplever mye press, mens blant gutter med bakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika er det

40% som opplever mye press. Det er altså flere gutter med disse landene som bakgrunn som opplever mye skolepress i forhold til gutter flest. Tabell 3 viser derimot ingen sammenheng mellom landbakgrunn og skolepress for jenter. Tabellene viser videre at både guttene og jentene som opplever mye skolepress, også opplever høy foreldrekontroll og lav foreldrestøtte. Når det gjelder SØS, er det kun en signifikant sammenheng med opplevelse av skolepress for guttene, og tabellen viser en liten økning i andelen som svarer at de opplever mye skolepress jo lavere SØS. For jenter i tabell 3 ser man at de som opplever mye press også har litt bedre karaktergjennomsnitt enn jenter i kategorien «ikke/noe press».

Karaktergjennomsnitt for gutter gir ikke signifikant utslag på sannsynligheten for om de opplever mye skolepress eller ikke.

Tabell 4 og 5 viser hvordan ungdoms opplevelse av foreldrekontroll, foreldrestøtte, SØS og karaktergjennomsnitt varierer etter ungdoms landbakgrunn.

Tabell 4 og 5: Gutter- og jenters opplevelse av foreldrekontroll, foreldrestøtte, SØS og karaktergjennomsnitt etter ungdoms landbakgrunn. Prosent.

4. Gutter.

5. Jenter.

	Norge	Europa og vestlige land	Afrika, Asia og Sør-Amerika	Totalt
Opplevd kontroll***				
Lav	28 %	22 %	13 %	23 %
Middels lav	20 %	17 %	12 %	18 %
Middels høy	33 %	35 %	39 %	35 %
Høy	19 %	26 %	36 %	24 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Opplevd støtte***				
Høy	19 %	20 %	21 %	20 %
Middels høy	25 %	22 %	18 %	23 %
Middels lav	35 %	35 %	32 %	35 %
Lav	20 %	22 %	28 %	23 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %
Sosioøkonomisk status***				
Høy	49 %	28 %	10 %	36 %
Middels	34 %	29 %	27 %	31 %
Lav	17 %	44 %	63 %	33 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %
Karaktergjennomsnitt***	4,18	3,92	3,87	4,05
Totalt				100 %
N	2299	989	923	4211

	Norge	Europa og vestlige land	Afrika, Asia og Sør-Amerika	Totalt
Opplevd kontroll***				
Lav	30 %	23 %	16 %	25 %
Middels lav	21 %	18 %	16 %	19 %
Middels høy	33 %	36 %	35 %	35 %
Høy	16 %	23 %	33 %	21 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %
Opplevd støtte***				
Høy	23 %	23 %	25 %	23 %
Middels høy	26 %	21 %	18 %	23 %
Middels lav	34 %	33 %	30 %	33 %
Lav	17 %	22 %	27 %	21 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %
Sosioøkonomisk status***				
Høy	45 %	21 %	7 %	31 %
Middels	38 %	35 %	31 %	36 %
Lav	17 %	44 %	62 %	33 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %
Karaktergjennomsnitt***	4,39	4,12	4,00	4,24
Totalt				100 %
N	2699	1146	1121	4966

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabell 4 og 5 viser at variasjonen mellom foreldrekontroll, foreldrestøtte og SØS etter ungdoms landbakgrunn fordeler seg nokså likt for gutter og jenter. Omtrent halvparten av ungdommer med norsk landbakgrunn opplever lav foreldrekontroll. Ungdommer med landbakgrunn fra Europa og vestlige land har ikke så ulik fordeling i sine svar som ungdom med norsk landbakgrunn, men tabellen viser likevel at denne gruppa opplever noe høyere foreldrekontroll samt lavere foreldrestøtte. Guttene med norsk landbakgrunn opplever i litt mindre grad enn jentene med samme landbakgrunn at foreldrene er støttende. Ungdommer med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika skiller seg derimot ut da det er en betydelig større andel som opplever høy foreldrekontroll og en litt høyere andel som opplever lav foreldrestøtte enn ungdommer med annen landbakgrunn. Når det gjelder SØS fordeler svarene seg svært ulikt for ungdommer i de forskjellige gruppene med landbakgrunn. Litt under halvparten av ungdommer med norsk landbakgrunn tilhører en familie med høy SØS. Blant ungdommene med landbakgrunn fra Europa og vestlige land er det motsatt. Litt under halvparten (44%) av både gutter og jenter med denne landbakgrunnen fordeler seg i gruppen med lav SØS. Gruppen av ungdommer som helt klart skiller seg ut er ungdom med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika. En stor andel (62-63 prosent) er i gruppen med lav SØS. Karaktergjennomsnittet for begge gruppene viser at ungdom med norsk landbakgrunn har høyere karaktergjennomsnitt enn ungdommer med bakgrunn fra andre land. Ungdommer med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika har lavest gjennomsnittskarakterer. Jentene har høyere karaktergjennomsnitt enn guttene uavhengig av landbakgrunn.

Regresjonsanalyser

Tabell 6 og 7 viser bivariat- og multippel lineær regresjonsanalyse med opplevelse av mye skolepress som avhengig variabel.

Rekkefølgen i modellene i de multiple lineære regresjonsanalysene baseres på hvilke fenomener i ungdommenes liv det tenkes har en effekt på opplevelse av skolepress. I modell 1 inkluderes gjennomsnittskarakter for å se om sammenhengen mellom landbakgrunn og opplevelse av skolepress endres når man kontrollerer for gjennomsnittskarakterer. I modell 2 legges foreldrestøtte til for å se om dette medierer sammenhengen mellom landbakgrunn, gjennomsnittskarakter og opplevelse av skolepress. Foreldrekontroll blir lagt til i modell 3. Dette for å undersøke om foreldrekontroll har en medierende effekt på sammenhengen mellom landbakgrunn og opplevelse av skolepress sammen med de andre variablene. I modell 4 blir SØS inkludert som kontrollvariabel.

Variablene for støtte, kontroll og SØS er dikotome i regresjonsanalysen. Dette er gjort fordi artikkelen fokuserer på hvordan høy foreldrekontroll, lav foreldrestøtte og lav SØS påvirker ungdoms opplevelse av mye skolepress.

Tabell 6: Multipl linear regresjonsanalyse med opplevelse av mye skolepress som avhengig variabel. Gutter, N=4211.

Landbakgrunn (ref. Norge)	Bivariat			Modell 1			Modell 2			Modell 3			Modell 4		
	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	P
Landbakgrunn fra Europa og vestlige land	.010	.018		.008	.018		.007	.018		.002	.018		.002	.018	
Landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika	.087	.018	***	.085	.019	***	.078	.018	***	.064	.019	***	.064	.020	**
Gjennomsnittskarakter															
Gjennomsnittskarakter i norsk skriftlig, matematikk og engelsk	-0.10	.008		-.005	.008		.000	.008		.006	.008		.006	.009	
Støtte fra foreldre (ref. Høy, middels høy, middels lav)															
Liten støtte	.122	.017	***				.117	.017	***	.092	.018	***	.092	.018	***
Kontroll fra foreldre (ref. Lav, middels lav, middels høy)															
Høy kontroll	.134	.017	***							.105	.018	***	.104	.018	***
Sosioøkonomisk status (ref. Høy, middels)															
Lav søs	.037	.015	*										-.001	.017	
Konstant	0.315	0.010		0.338	0.036		0.290	0.036		0.250	0.037		0.251	.038	
R2	0.005			0.006			0.016			0.024			0.024		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Tabell 6 viser hvordan de uavhengige variablene påvirker variasjonen i avhengig variabel hos gutter. R^2 viser at variasjonen i avhengig variabel har en økning gjennom de fire modellene, når flere uavhengige variabler legges til. I den bivariante modellen og modell 1 er det cirka 0,5% av variasjonen i avhengig variabel som forklares av ungdommenes landbakgrunn. I modell 2 og 3 er det en økning i forklart varians til 1,6% og 2,4%. Konstanten viser gjennomsnittlig opplevd skolepress blant guttene i referansegruppa i de ulike modellene, og reduseres jo flere variabler det kontrolleres for i modellene. Det er fordi det tas utgangspunkt i guttene som opplever minst skolepress, og dermed er sannsynligheten for å oppleve mye skolepress synkende i referansegruppa ettersom denne snevres inn.

Å ha landbakgrunn fra Europa og andre vestlige land gir ikke signifikant forskjellig utslag på sannsynligheten for å oppleve mye skolepress for gutter. Det vises heller ingen

sammenheng mellom gjennomsnittskarakterer og skolepress blant guttene. SØS viser kun en signifikant effekt på sannsynligheten for å oppleve mye skolepress i den bivariate modellen for gutter, men ikke når den brukes som kontrollvariabel i modell 4.

Variablene for høy foreldrekontroll og lav foreldrestøtte virker derimot signifikant på sannsynligheten for å oppleve mye skolepress når disse kontrolleres for hverandre. Med tanke på problemstillingen, er funnet som viser at gutter som er født i Afrika, Asia og Sør-Amerika i større grad opplever mye skolepress sammenlignet med gutter som er født i Norge, mest interessant. Koeffisienten for landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika reduseres gjennom de fire modellene, som vil si at landbakgrunn har mindre betydning når man kontrollerer for opplevelsen av liten støtte, og deretter opplevelsen av høy kontroll fra foreldre. Koeffisienten for opplevelse av foreldrestøtte er også synkende, men har likevel betydning for gutters opplevelse av skolepress kontrollert for de andre signifikante uavhengige variablene. I modell 3 ser man at både det å ha landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika, opplevelse av lav støtte og høy kontroll fra foreldre er forbundet med å oppleve mye skolepress for gutter.

Tabell 7. Multipl linear regresjonsanalyse med opplevelse av mye skolepress som avhengig variabel. Jenter, N=4966.

	Bivariat			Modell 1			Modell 2			Modell 3			Modell 4		
	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	p	b	SE	P
Landbakgrunn (ref. Norge)															
Landbakgrunn fra Europa og vestlige land	.008	.018		.018	.018		.013	.018		.008	.018		.011	.018	
Landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika	-.009	.018		.006	.018		-.005	.018		-.018	.018		-.013	.019	
Gjennomsnittskarakter															
Gjennomsnittskarakter i norsk skriftlig, matematikk og engelsk	.035	.009	***	.037	.009	***	.043	.009	***	.049	.009	***	.047	.009	***
Støtte fra foreldre (ref. Høy, middels høy, middels lav)															
Liten støtte	.122	.017	***				.131	.017	***	.097	.018	***	.098	.018	***
Kontroll fra foreldre (ref. Lav, middels lav, middels høy)															
Høy kontroll	.125	.017	***							.112	.018	***	.112	.018	***
Sosioøkonomisk status (ref. Høy, middels)															
Lav søs	-.017	.015											-.012	.017	
Konstant	.550	.010		.389	.040		.339	.041		.303	.041		0.312	0.043	
R2	0.000			0.003			0.014			0.021			0.022		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

R^2 for jenter viser omtrent lik mengde forklart varians i den siste modellen som for guttene. I den bivariate modellen er r^2 derimot 0,0%, som i dette tilfellet vil si at landbakgrunn ikke forklarer noe av variansen i jenters opplevelse av skolepress. Dette samsvarer også med resultatene i krysstabell 3. Modell 1 forklarer 0,3% av variasjonen i avhengig variabel. I modell 2 og 3 er det noe større variasjon i opplevelse av skolepress, som forklares av modellen, med 1,4% og 2,1%. Konstanten viser gjennomsnittlig opplevd skolepress blant jentene i referansegruppa i de ulike modellene. I likhet med guttene er konstantleddet synkende desto flere variabler det blir kontrollert for.

I tabellen for jenter kan man se at verken landbakgrunn eller SØS har en signifikant effekt på sannsynligheten for å oppleve mye skolepress. Koeffisientene for gjennomsnittskarakter i norsk, engelsk og matematikk viser derimot en signifikant effekt på sannsynligheten for opplevelse av mye skolepress. Når man øker en skalaenhet opp i den uavhengige variabelen som omhandler gjennomsnittskarakter, så øker også sannsynligheten for opplevelse av mye skolepress med 3-4 prosentpoeng. I de ulike modellene er koeffisientene for denne uavhengige variabelen økende. Gjennomsnittskarakter har altså større betydning for opplevelse av mye skolepress, når man tar hensyn til mye foreldrekontroll og lav foreldrestøtte. Jenters opplevelse av støtte og kontroll fra foreldre har også betydning for økt opplevelse av skolepress. Oppsummert øker dermed sannsynligheten for at jenter opplever mye skolepress både når de opplever lav foreldrestøtte, høy foreldrekontroll og i takt med det gjennomsnittlige karakternivået.

Oppsummering og diskusjon

Formålet med artikkelen har vært å undersøke sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress. For å undersøke dette, ble forskningsspørsmålene utarbeidet for å se nærmere på om ungdom med innvandrerbakgrunn opplever skolepress i lik grad som ungdom med norsk bakgrunn; om eventuelle forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i opplevelsen av skolepress er like stor blant gutter og jenter; og om eventuelle forskjeller kan forklares av foreldrenes støtte og kontroll. Fenomenene «innvandrerdriv» og «generasjon prestasjon» har vært inspirasjon for artikkelen, og hatt betydning for utforming av både teori og analyser.

Jenter og skolepress

Som tidligere nevnt, viser analysene i artikkelen at en stor andel jenter opplever mye skolepress slik tidligere forskning også har funnet (Bakken, 2020). Noe av skolepresset jentene opplever, handler om karakterer, i tillegg til lav foreldrestøtte og høy foreldrekontroll. Analysene indikerer derimot *ikke* at landbakgrunn eller SØS har betydning for opplevelse av mye skolepress for jentene. Selv om tidligere forskning ga inntrykk av at jenter med innvandrerbakgrunn utsettes for tydeligere regulering og oppfølging av familien enn gutter, tyder analysene på at jenter med slik bakgrunn ikke opplever mer skolepress enn jenter med norsk bakgrunn (Friberg & Bjørnset, 2019). Uavhengig av landbakgrunn, viser analysene at jenter også jevnt over har bedre karaktersnitt enn gutter. Dette var forventet, og stemmer overens med tidligere forskning (Bakken & Sletten, 2016).

Gutter og skolepress

Som forventet basert på tidligere forskning, viser analysene at færre gutter med norsk landbakgrunn opplever mye skolepress, sammenlignet med jenter med samme bakgrunn (Bakken, 2020). Analysene viser derimot at blant gutter med landbakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika er det en større andel som i likhet med jenter, opplever mye skolepress. Funnene tyder dermed på at sistnevnte gruppe med gutter skiller seg fra resten av guttene i utvalget, men ikke fra jentene. Dette indikerer at det er mindre forskjell i opplevelse av mye skolepress blant ungdom med innvandrerbakgrunn, sammenlignet med ungdom med norsk bakgrunn. For guttene viser derimot ikke analysene noen sammenheng mellom skolepress og gjennomsnittskarakterer slik det gjør for jentene.

Tidligere forskning beskriver at ungdom med innvandrerbakgrunn har høye ambisjoner, og at de trives godt på skolen (Bakken, 2016). Funn i analysen tyder på at dette også har en side ved seg som handler om skolepress for guttene. I tillegg gir funnene grunn til å tro at foreldre har betydning for hvorvidt gutter med innvandrerbakgrunn opplever mye skolepress. Tidligere forskning har fokusert på de positive sidene ved tette relasjoner og foreldrenes ambisjoner på vegne av barna i familier med innvandrerbakgrunn (Lauglo, 2010). Funnene tyder på at dette også kan oppleves som en belastning for noen, som fører til opplevelse av mye skolepress. Det kan ha sammenheng med at det er andre forventninger til gutter når det kommer til utdanning i landet familien har migrert fra (Lauglo, 2010). Det gir grunn til å tro at det er en større forventning til at gutter skal lykkes i skolesammenheng.

Tidligere forskning som beskriver hvorfor ungdom i dag opplever mye press på ulike områder, vektlegger ofte at vi lever i et individualistisk samfunn (Eriksen et al., 2017). Funn i

artikkelen indikerer at det er ulike momenter som har betydning for ungdoms opplevelse av skolepress, og at noe av det også kan handle om grad av støtte og kontroll fra foreldre.

Gutter med landbakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land skiller seg ut

Frem til nå har det vært fokus på hvordan gutter med innvandrerbakgrunn skiller seg fra gutter med norsk bakgrunn. Om man ser på funnene på en annen måte, er det derimot gutter med landbakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land som i mindre grad enn andre ungdommer i utvalget, opplever mye skolepress. Kan det handle om at denne gruppa med gutter er tryggere på at de vil lykkes videre i livet, og at de i mindre grad enn resterende ungdommer, ser på skole og utdanning som viktig for fremtiden? Eller kan det være at det stilles lavere og færre krav til denne gruppa med gutter? En av grunnene til at funnet kan tolkes på den måten, er fordi gutter i likhet med jenter, også lever i et mer individualisert samfunn hvor begge kjønn i større grad enn tidligere, må danne sin egen fremtid (Eriksen et al., 2017). Likevel opplever gutter med landbakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land, i mindre grad enn andre ungdommer, mye skolepress. Tidligere forskning beskriver også hvordan jenter har bedre karakterer enn gutter, i tillegg til sterkere opplevelse av prestasjonspress og psykiske helseplager (Bakken & Sletten, 2016). Dette styrker antakelsen om at ungdommene opplever kravene forskjellig, og at dette fører til at gutter med norsk, europeisk og vestlig landbakgrunn ikke opplever skolepress i like stor grad som andre ungdommer i utvalget.

Avsluttende refleksjoner og forslag til videre forskning

Målet med artikkelen har vært å undersøke sammenhengen mellom ungdoms landbakgrunn og ungdoms opplevelse av skolepress, samt kjønnsforskjellene i ungdoms opplevelse av skolepress. I tillegg er sider ved ungdoms hverdagsliv som det forventes har betydning for opplevelse av skolepress også undersøkt. Blant annet grad av støtte og kontroll fra foreldre.

Funn i artikkelen tyder på at landbakgrunn ikke har betydning for jenters opplevelse av skolepress. Derimot tyder resultatene på at prestasjoner i skolen har betydning for jentene. For gutter derimot, opplever gruppa med bakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika i større grad mye skolepress, sammenlignet med gutter med norsk bakgrunn. Funnene tyder på at gutter med landbakgrunn fra Norge, Europa og vestlige land, i mindre grad enn resten av utvalget, opplever mye skolepress. Det kan indikere at det er mindre forskjell i opplevelse av mye skolepress blant ungdom med bakgrunn fra Afrika, Asia og Sør-Amerika, sammenlignet med ungdom med norsk bakgrunn. Videre viser funnene at lav støtte og høy kontroll fra

foreldre *har* betydning for ungdoms opplevelse av skolepress. Dette har betydning uavhengig av ungdommenes landbakgrunn, men kan også forklare *noe* av forskjellen mellom gutter med innvandrerbakgrunn og gutter med norsk bakgrunn når det gjelder opplevelse av mye skolepress. Det er likevel viktig å påpeke at lav foreldrestøtte og høy foreldrekontroll er ungdommenes subjektive opplevelse av sitt forhold med sine foreldre. Det er også viktig å presisere at det er svært mange momenter som ikke er undersøkt i denne artikkelen, som kanskje gir større utslag for opplevelsen av skolepress for enkelte grupper.

Til videre forskning ville det vært interessant med en nærmere undersøkelse av gutters egen beskrivelse av stress i skolesammenheng, og om gutter med og uten innvandrerbakgrunn forstår press, krav og belastninger i skolesammenheng ulikt eller på samme måte. I tillegg ville det vært interessant å undersøke hvilke faktorer som fører til at færre gutter med norsk, europeisk og vestlig landbakgrunn, opplever mye skolepress sammenlignet med andre ungdommer.

Oppsummert tyder funnene i artikkelen på at det er flere og ulike faktorer som har betydning for ungdoms opplevelse av skolepress, og at det kan være ulikt mellom blant annet kjønn og landbakgrunn. Dette indikerer at det vil være hensiktsmessig med et nyansert bilde av ungdoms opplevelse av skolepress. Funnene tyder på at det kan være nyttig å gå grundigere inn i *hvem* ungdommene er, og hvilke faktorer i deres liv som fører til opplevelse av mye skolepress.

Litteraturliste

- Almquist, Y. B., Kwart, S., Brännström L. (2019). *A practical guide to quantitative methods with SPSS* (2019:2). Stockholm: Stockholm University Press
- Bakken, A. (2016). Endringer i skoleengasjement og utdanningsplaner blant unge med og uten innvandringsbakgrunn: Trender over en 18-års periode. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 16(1), 40-62. Hentet fra <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1590/1454>
- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA-rapport 6/18). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5133/Ny-Nettutgave-Ung-i-Oslo-2018-18-juni-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2019). *Ungdata 2019: nasjonale resultater* (NOVA-rapport 9/19). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/2252/Ungdata-2019-Nettversjon.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2020). *Ungdata 2020: Nasjonale resultater* (NOVA-rapport 16/20). Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6415/Ungdata-NOVA-Rapport%2016-20.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Bakken, A. & Hyggen, C. (2018). *Trivsel og utdanningsdriv blant minoritets elever i videregående: Hvordan forstå karakterforskjeller mellom elever med ulik innvandringsbakgrunn?* (NOVA-rapport 1/18) Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/f156353133e04c75a5d4eb7d95787011/nova-rapport-1-18-trivsel-og-utdanningsdriv-blant-minoritets elever-i-videregaende.pdf>
- Bakken, A. & Sletten (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer: En kunnskapsoversikt og en empirisk analyse.* (Notat nr. 4/16) Hentet fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5203/Web-Utgave-Notat-4-16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bakken, A., Frøyland, L., R. & Sletten, M., A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv: Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA-rapport 3/16). Hentet fra https://www.researchgate.net/publication/323612884_Sosiale_forskjeller_i_unges_liv_Hva_sier_Ungdata-undersokelsene_Socioeconomic_differences_in_living_conditions_among_Norwegian_youths

- Bakken, A., Sletten, M., A. & Eriksen, I., M. (2018). Generasjon prestasjon?: Ungdoms opplevelse av press og stress. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(2), 46-76.
- Currie, C., Molcho, M., Boyce, W., Holstein, B., Torsheim, T. & Richter, M. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine* 66(6), 1429-1436. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.11.024>
- Eriksen, I., M., Sletten, M., A., Bakken, A. & von Soest, T. (2017). *Stress og press blant ungdom: Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. (NOVA-rapport 6/17) Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA
- Friberg, B. & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. (Fafo-rapport 2019:01) Hentet fra <https://www.fafo.no/images/pub/2019/20698.pdf>
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *Qual Quant*, 43, 59–74. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9077-3>
- Illeris, K., Katznelson, N., Nielsen, J., C., Simonsen, B. & Sørensen, N., U. (2009). *Ungdomsliv: Mellem individualisering og standardisering*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur
- Illeris, K., Katznelson, N., Simonsen, B. & Ulriksen, L. (2002). *Ungdom, identitet og uddannelse*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Kindt, M., T. (2017). Innvandrerdrev eller middelklassedrev?: Foreldres ressurser og valg av høyere utdanning blant barn av innvandrere. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1, (1-2017), 71-86. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-01-05>
- Lauglo, J. (2010). *Unge fra innvandrerfamilier og sosial kapital fro utdanning*. (Notat nr. 6/10) Hentet fra https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5166/4331_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lazarus, R., S. & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing Company
- Leirvik, M. S. (2016). «Medaljens bakside»: Omkostninger av etnisk kapital for utdanning. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 57(2), 167-198. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2016-02-03>
- Lillejord S., Børte K., Ruud E. & Morgan K. (2017). *Stress i skolen – en systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning
- Låftman, S., B. & Modin, B. (2012). School-performance indicators and subjective health complaints: are there gender differences?. *Sociology of health & illness*, 34(4), 608-625. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2011.01395.x>

- Madsen, O., J. (2018). *Generasjon prestasjon: hva er det som feiler oss?*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2010: 7. (2010). *Mangfold og mestring: Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/4009862aba8641f2ba6c410a93446d29/nopdfs/nou201020100007000dddpdfs.pdf>
- Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet: Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Samdal, O., Wold, B., Harris, A. & Torsheim, T. (2017). *Stress og mestring* (Notat). Hentet fra https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/stress-og-mestring/Stress%20og%20mestring.pdf/_/attachment/inline/11df8af9-831e-4535-aaef-43178fa9b389:faf7b30a63b6004ff91eb7d4bbf2c6a89c4d4718/Stress%20og%20mestring.pdf
- Thrane, C. (2017) *Regresjonsanalyse*. Oslo: Cappelen Damm
- Ugelvik, T. (2019) *Sosial kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget

Vedlegg

Vedlegg 1: Variabler i spørreskjema som inngår i samlemålet for SØS (Bakken, 2018).

Spørsmål	Svaralternativer
Har familien din bil?	Nei Ja, en Ja, to eller flere
Har du eget soverom?	Ja Nei
Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året?	Ingen ganger En gang To ganger Mer enn to ganger
Hvor mange datamaskiner har familien din?	Ingen En To Tre eller flere
Har foreldrene dine utdanning fra universitet eller høyskole? Sett ett kryss for hver forelder. Hvis du ikke har kontakt med én eller begge av foreldrene dine, hopper du over spørsmålet som gjelder denne forelderen. - Far	Ja Nei
Har foreldrene dine utdanning fra universitet eller høyskole? Sett ett kryss for hver forelder. Hvis du ikke har kontakt med én eller begge av foreldrene dine, hopper du over spørsmålet som gjelder denne forelderen. - Mor	Ja Nei
Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere? NB! Èn meter bøker tilsvarer omtrent 50 bøker	Ingen bøker Mindre enn 20 bøker 20-100 bøker 500-1000 bøker Mer enn 1000 bøker